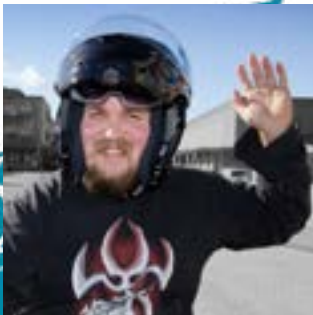

NORGE RUNDT MED

ungdom i Svevet

Fylkesmannen i
NORDLAND

Vi kan ikke slå oss til ro

Fra venstre prosjektleder i Ungdom i Svevet, Torild Jakobsen, forskningsleder Reidun Føllesø og forsker Catrine Torbjørnsen Halås.

Vellykkede tiltak kjennetegnes av at de er utviklet på ungdommens premisser, basert på aktiviteter som vekker interesse og fremmer mestring.

Av Torild Jakobsen, Reidun Føllesø og Catrine Torbjørnsen Halås

I dette magasinet inviterer vi dere med på en reise gjennom alle landets fylker. Gjennom tekst og bilder lar vi dere få møte ungdom og fagfolk, som på ulikt vis har erfaringer som forteller oss noe om hvordan man kan hjelpe unge som sliter. Fagfolkene representerer et bredt spekter av tjenester, og gløden og troen på at det nytter preger fortellingene.

Når vi leser artiklene i magasinet, kan vi gjenkjenne mange betydningsfulle faktorer fra vår forskning i Ungdom i Svevet. Vi gjenkjenner det betydningsfulle møtet med en voksen som ser den enkelte, som bryr seg, som ikke gir opp, som leter etter drømmer og styrker, og som formidler tro på og forventninger til den unge. Vi

gjenkjenner fagfolk som driver lagarbeid, samt tjenester tilrettelagt for unge gjennom lave terskler, oppsøkende arbeid og tett oppfølging. Vi gjenkjenner også viktigheten av å ta bekymringer på alvor og komme tidlig inn, ha tilgjengelig tiltak, vilje til fleksibilitet og evne til skreddersøm. Erfaringene viser at når vi setter de unge i sentrum for flerfaglig oppmerksomhet, letter dette samarbeidet. Fokuset dreies bort fra tjenestene, over til de vi er satt for å hjelpe.

Det handler om å forstå at det ikke bare er viktig med skole og arbeid, men at mange unge også trenger hjelp med å skaffe seg venner og et godt sosialt miljø. Et felles trekk ved vellykkede tiltak er men-

nesker med stort personlig engasjement i arbeidet.

Fagfolkene vi møter er opptatt av at det er de unge selv som sitter på nøklene til hjelp. For å få tilgang til disse nøklene må den voksne være oppmerksom og nysgjerrig på hvem den enkelte unge er, hvilke mål og drømmer den unge har for livet sitt og hva som må til for å hjelpe ham eller henne. Fagfolkene viser oss hvordan vi kan behandle unge som deltakere ved å mobilisere og styrke deres egen evne til å håndtere sine livsutfordringer, fremfor å løse problemene for dem.

Ungdom i Norge har det bedre enn noengang før. Tall fra Ungdata viser at de aller fleste har et godt forhold til familie og nære venner, de trives på skolen og ser relativt lyst på fremtiden. Man skulle da tro at det kanskje ikke var så stort behov for fortsatt særskilt fokus på utsatte unge.

Selv om det går bra med svært mange er det grunn til å være bekymret for unges psykiske helse. Mange opplever stress og slit i hverdagen, og er preget av søvnproblemer, følelse av håpløshet og lavt selvbilde. Mange føler seg nedstemt eller lei seg, og 10 prosent sliter med et høyt nivå av depressive symptomer. I Norge kan vi også se at cirka 30 prosent avslutter videregående opplæring før full-

ført utdanning, og en studie konkluderer med at i underkant av 20 prosent av disse var begrunnet i psykiske problemer. Ungdomsledigheten er vesentlig høyere enn i befolkningen for øvrig, og 5-10 prosent av nordisk ungdom mellom 15 og 24 år er verken i utdanning, arbeid eller arbeidstrening. Langvarig utenforskap i ungdomsårene bidrar til å svekke ungdoms livskvalitet og gir økt risiko for marginalisering i voksen alder.

Forebygging kan skje på ulike måter. Det finnes forskning som peker i retning av at allmenne tiltak der risikogrupper inkluderes gir størst effekt. Samtidig peker forskning innen rusmiddelforebygging i retning av at ungdom i enkelte risikogrupper ikke nødvendigvis har nytte slike av allmenne tiltak. Det er dermed behov for både allmenne og mer målrettede tiltak.

Vi kan ikke slå oss til ro med at de fleste ungdommer har det bra, slik tall fra Ungdata viser. Alle har det ikke bra. Og for å forebygge marginalisering og varig utenforskap, er det fortsatt behov for målrettet satsing på utsatte unge.

Over hele landet finnes gode fagfolk som satser målbevisst på tiltak utviklet på ungdommens premisser. Noen organiserer for tverrfaglig innsats, noen prøver helt nye metoder, og noen er den betydningsfulle voksne som ser den enkelte og aldri gir opp. Arbeidsformene er mange. (Illustrasjon fra Lenvik kommune, som har vedtatt "Det tverrfaglige møtet" som arbeidsform.)

Innhold

2014

16-23 Re i Vestfold

06

Torsdagsmøtet i Vest-Agder

08

Ungbo i Rogaland

10

Arbeidsinstituttet i Buskerud

12

Ut av tåka i Aust-Agder

14

Sjumilssteget i Troms

16

Demokratiopplæring i Sogn og Fjordane

18

Perspektiv i Oslo

23

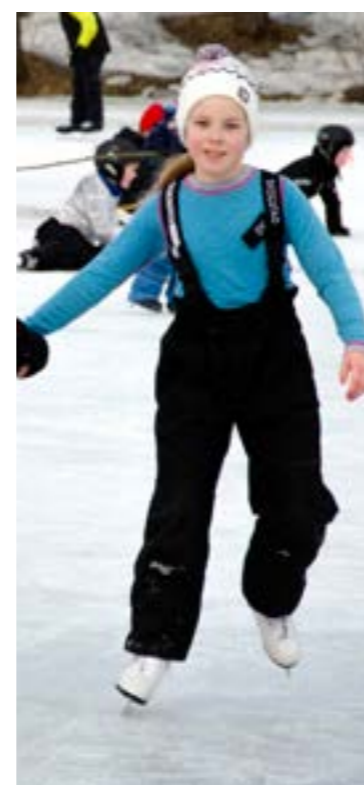
Tilli:ut i Finnmark

26

Tilli:ut i Finnmark

26

Tverrfaglig møte i Troms

20

28 Talenter for framtida i Telemark

30 Vi bærer gjær det i Nord-Trøndelag

Bredspektret i Oppland

33

Felles Ansvar i Nordland

36

Broen i Mare og Romsdal

38

Jobbhuset i Sor-Trøndelag

41

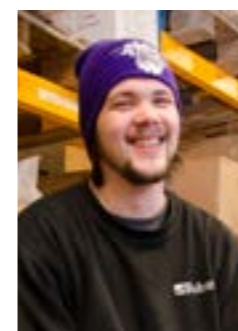
Ungdomskontoret i Hordaland

44

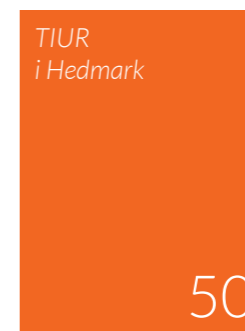
Trøgstadmodellen i Østfold

48

FRAM i Akershus

46

TIUR i Hedmark

50

Redaksjonelt

Utgiver

Ungdom i Svevet
Fylkesmannen i Nordland
Universitetet i Nordland

Redaksjonskomite:

Torild Jakobsen
Reidun Follesø
Catrine Torbjørnsen Halås

Journalist

Hanne Løkås Veigård,
Videofabrikken

Fotograf

Erik Veigård,
Videofabrikken

Layout

Erik Veigård,
Videofabrikken

Trykk

Universitetstrykkeriet

Mestringens mestere

MED EN MESTRINGSENTREPRENØR VED SIN SIDE HAR MANGE UNGDOMMER I RE KLART Å BRYTE EN NEGATIV SIRKEL. STEPHAN TRØEN (21) ER KLAR TIL Å VINKE FARVEL TIL BAKKEMANNSKAPET SOM HAR LÆRT HAM Å LEVE SOM EN VOKSEN.

Bakgrunn for prosjektet "16-23 Re" var offensiven mot barnefattigdom som ble igangsatt i 2005. Der fikk Re kommune i Vestfold stimuleringsmidler.

- Det viste seg at vi hadde uvanlig mange fattige. Vi startet med konkrete tiltak, som utstyrsdepot, rådgivningspermen "Fix it" og håndboka "Do it". Men vi skjønnte snart at vi måtte arbeide helhetlig, og forstå fattigdom som fenomen. For oss er det viktig å endre systemet slik at effekten blir varig, sier prosjektleder Elisabeth Paulsen.

FORSØRGE SEG SELV

Noe av det viktigste for å bekjempe fattigdom, er å sikre at utsatte grupper får en utdanning og mulighet til å forsørge seg selv.

- Vi screener alle tiendeklasser for å finne dem vi skal følge ekstra godt med. Vi møter kontaktlærere og rådgivere, og snakker også med foreldrene. De aller fleste foreldrene er takknemlige for at noen bryr seg om barnet deres. Noen få synes ikke det er greit i det hele tatt, men alt er naturligvis frivillig, understreker Paulsen.

SKREDDERSØM

- "16-23 Re" samarbeider på tvers av fag, etater og forvaltningsnivåer. Dermed kan vi skreddersy opplegg som matcher utfordringene til hver enkelt ungdom, og unngå at han eller hun stoppes av systemet. For mange er for eksempel NAV vanskelig å forholde seg til. De færreste vet hvem de har som saksbehandler, og de kjenner heller ikke rettigheter og muligheter, sier mestringsemprenør Øistein Trulsen. Stephan Trøen kan bekrefte dette.

- Det hjalp veldig å ha Øistein med seg på NAV, sier han. Han hadde hatt Øistein som lærer på teknikk og industriell produksjon, og ble glad da han ble spurt om å være med i prosjektet.
- Jeg ante ikke hva jeg skulle gjøre etter videregående. Nå har jeg vært i fire forskjellige jobber som Øistein har hjulpet meg å skaffe, sier han.

KREATIV TOLKNING

"16-23 Re" er nå et ordinært tiltak. Målgruppen er ungdom som står i fare for å falle ut av utdanningsløpet, eller allerede har gjort det. For tiden får 40-50 ungdommer hjelp fra de to mestringsemprenørene, som arbeider i halv stilling. Totalt har rundt 100 ungdommer fått hjelp.

- At vi kaller dem mestringsemprenører er ikke tilfeldig.

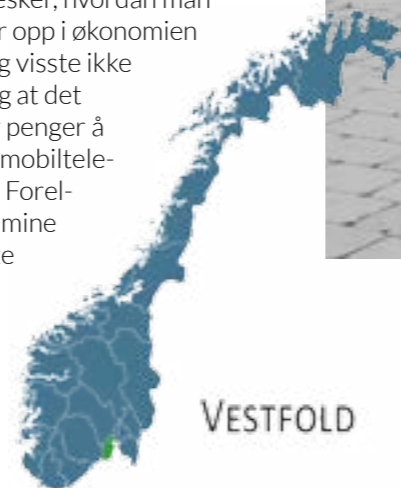
Vi vil signalisere at de er fristilte, smetter Elisabeth Paulsen inn. Hun har bevisst alliert seg med "gamle ringrever" som deler hennes syn på hva som hemmer og fremmer samhandling.

- Dette prosjektet spilte jazz med en gang. Vi har improvisert fra første stund, og får til det vi vil. Handlingsrommet er der - men det kan hende lovverket må anvendes litt kreativt, sier hun, og nevner som eksempel at de har kjøpt et par mopeder, selv om det strengt tatt "ikke går an".
- Hvis det er det som skal til for at en ungdom skal komme seg til og fra jobb blir det jo meningsløst hvis vi skal la oss stoppe av en regel om at "det kan dere egentlig ikke bruke pengene på," sier hun med autoritet.

FØDT PÅ NY

For Stephan har prosjektet vært veldig lærerikt.

- Det er ikke så lett å få til noe uten litt hjelp. Jeg har lært meg hvordan arbeidslivet fungerer, hvordan man prater med andre mennesker, hvordan man ordner opp i økonomien sin. Jeg visste ikke engang at det koster penger å bruke mobiltelefonen. Foreldrene mine fortalte meg aldri

sånne ting. Jeg har lært meg å leve alene. Å bli voksen. Du kan nesten si jeg er født på nytt og lært opp, sier han med glimt i øyet. Nå bor Stephan i egen leilighet i Våle, og har vært i arbeidspraksis i ni måneder. Neste store mål er lastebil-lappen.

Mopeden har betydd mye for Stephan, som vinker farvel til bakkemannskapet Elisabeth Paulsen og Øistein Trulsen.

„KJØPT ET PAR MOPEDER, SELV OM DET STRENGT TATT IKKE GÅR AN

TorsdagsMøtet

ER DET TORSDAG, SÅ ER DET MØTE. I HVERT FALL PÅ POLITIHUSET I KRISTIANSAND. PÅ DET TVERRFAGLIGE TORSDAGSMØTET UTVEKSELES INFORMASJON, SLIK AT UNGE KRIMINELLE FANGES RASKT OPP OG FÅR HJELP TIL Å ENDRE KURS. UNGDOMSKRIMINALITETEN I BYEN ER STERKT REDUSERT.

Torsdagsmøtet starter rett etter morgenparolen på politistasjonen. "Ungdom i Svevet" er flue på veggen. Stemningen rundt bordet er trygg og fortlølig. Møtet bærer tydelig preg av at deltakerne kjenner hverandre fra før.

TAUSHETSPLIKTEN

Her er politi, barnevernets kriminalitetsforebyggende team, grunnskolen pedagogiske støtteenhet, påtalejurist, konfliktråd, friomsorg og kommunens ungdomstjeneste representert.

- Det er politiet som "eier" møtene. Det er vi som innkaller og administrerer, og vi bruker politiets taushetspliktreger. Politiet er den instansen som har minst taushetsplikt. De andre instansene rundt bordet må håndtere egen taushetsplikt ved ikke å dele mer informasjon enn det de har anledning til. Hvis møtet beslutter å gå videre med en bekymring, kobles politiansatt og saksbehandler, slik at ikke store mengder informasjon flyter fritt, sier Hans Martin Skovly, forebyggende koordinator i Agder politidistrikt.

ALLE ER VIKTIGE

Skovly har vært med på torsdagsmøtene helt fra starten i 2006.

- Vi måtte finne en løsning på dårlig kommunikasjon, fragmenterte tiltak og etater som skyldte på hverandre. Til å begynne med var det politiet, forebyggende team og barnevernsvakta som møttes. Siden er vi blitt flere rundt bordet, sier han.

Tilliten mellom ulike profesjoner kom ikke av seg selv. - Det var turbulent til å begynne med, med ulike arbeidsmåter og ulikt faglig fokus. Det har gått seg til. Vi trenger ikke være enige for enhver pris, men alle har fått mer forståelse for de andres fag. At vi sitter rundt samme bord, skaper kort vei til ulike tiltak. Sammen kan vi finne kreative tiltak for å hindre at ungdommer utvikler en kriminell livsstil, sier Skovly.

- Torsdagsmøtet dokumenterer hvor viktig alle instansene er, skyter kriminalitetsforebygger Håvard Berge inn.

HVA LIGGER BAK?

Episoder, personer, miljøer og trender som kommer opp på torsdagsmøtet, har alltid en link til kriminalitet eller rus.

- Vi ser ikke bare på den kriminelle handlingen. Vi leter etter andre faktorer. Hva ligger bak? Det er også viktig å huske at konsekvens er ferskvare. Hurtighet i reaksjonene er gull verdt. Mye kan skje i livet til en ungdom på fjorten dager, sier de.

Etter at en bekymring er luftet på torsdagsmøtet, blir det

VI MÅTTE FINNE EN LØSNING PÅ DÅRLIG KOMMUNIKASJON, FRAGMENTERTE TILTAK OG ETATER SOM SKYLDTE PÅ HVERANDRE.

alltid notert i referatet hva som skal skje og hvem som har ansvaret for det.

- En dialogbasert bekymringsamtale er et av politiets mest brukte verktøy. Vi er ute for å hjelpe, ikke for å vifte med pekefingeren, sier de.

Alle ungdomsskoler og videregående skoler i Kristiansand har faste kjernegrupper med tverrfaglig sammensetning. På kjernegruppemøtet deltar alltid den ungdommen som er tema for møtet.

FØLELSER GIR ENDRING

Torsdagsmøtet går gjennom siste ukes hendelser vedrørende straffesaker på mindreårige og meldinger i politiloggen om bekymringsfulle forhold som mindreårige har vært involvert i. Navn og saker handler denne uka om blant annet nasking på Cubus, tyveri av bestemors bankkort, trusler og uro rundt en gruppe tiendeklassinger. Ungdommene kan være ned i tolvårsalder.

- Vi har diskutert å arbeide med enda yngre ungdommer. Problemer kan starte tidlig, sier de.

Bøter er nærmest bannlyst som straffereaksjon.

- Det er foreldrene som betaler uansett, så bot gjør ikke inntrykk på ungdommen. Vi er blitt gode på målrettet innhold i straffereaksjoner; der tør jeg si vi er i front. Vi er på topp i Norge når det gjelder bruk av ungdomskontrakter og ligger høyt også på bruk av konfliktråd. Vi prøver å etablere en følelsesmessig reaksjon hos ungdommen. Det er det som

skaper endring, sier Hans Martin Skovly.

Da nye regler for ungdomsstraff skulle innføres sommeren 2014, gikk det nærmest på skinner i Kristiansand.

- Andre sliter med å få inn saker. Her renner de inn, sier Skovly.

STOR BY BLIR MINDRE

At så mange bruker tid på møte, er ressurskrevende.

- Likevel tror jeg det er tidsbesparende. Det skjer stor utveksling på kort tid. Og dessuten: De vi klarer å redde, vises kanskje ikke i statistikken, men gevinsten er stor, sier Hans Martin Skovly.

Ungdomskriminaliteten er redusert i større fart i Kristiansand enn andre steder i landet.

- Det skal utvilsomt torsdagsmøtet ha noe av æren for, sier Skovly.

Kristiansand er en by med tre politistasjoner og 86.000 innbyggere. Det er imponerende hvilken oversikt torsdagsmøtet later til å ha over ungdomsmiljøene.

- Dette er en arbeidsform som gjør store byer mindre. Vi bruker torsdagsmøtet til å ramme ungdom bedre inn. Tverrfaglig møte kan trygt anbefales også til små steder, men kanskje med sjeldnere møter, sier de.

VEST-AGDER

Nina Therese Solberg
Rådgiver
Konfliktrådet

Ole Segberg
Politibetjent
Randesund

Karin Berthelsen
Kriminalitetsforebygger
Barnevernet

Hans Martin Skovly
Politioverbetjent/
Forebyggende koordinator

Kristin Maaseide
Førstekonsulent
Friomsorgen

Ole Bjørn Gautefall
Kriminalitetsforebygger
Barnevernet

Cecilie Pedersen Hille
Politadvokat
Agder politidistrikt

Grete Pedersen
Politiførstebetjent
Forebyggende avsnitt

Beate Jacob
Assisterende rektor
Grunnskolen

Håvard Berge
Kriminalitets-
forebygger/Barnevernet

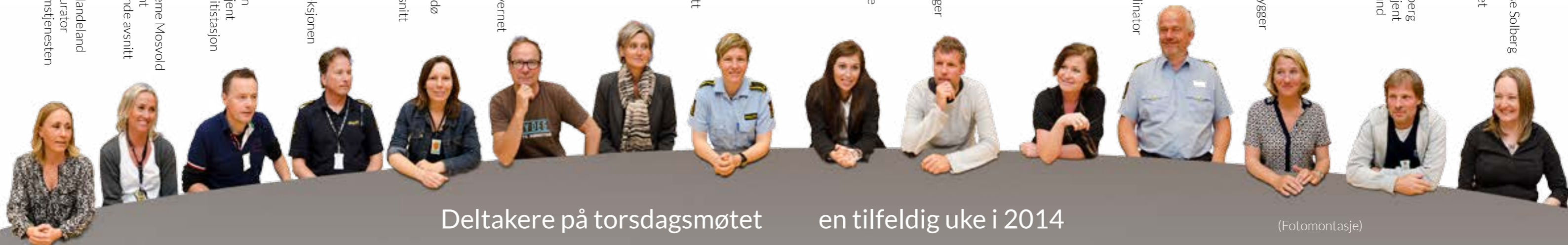
Inger Aurebekk Udø
Politibetjent
Forebyggende avsnitt

Kjell Erik Eriksen
Politioverbetjent
Etterforskningsseksjonen

Morten Eriksen
Politiførstebetjent
Randesund politistasjon

Wenche Reme Mosvold
Politibetjent
Forebyggende avsnitt

Heidi Handeland
Sosiakurator
Ungdomstjenesten

Deltakere på torsdagsmøtet en tilfeldig uke i 2014

(Fotomontasje)

Mer enn en leilighet

Hjemme hos Anja Jeppesen Sundt og noen av dyrene hennes. Til venstre koordinatoren hun beholdt, Aage Refsland Endresen.

UNGBO HANDLER OM Å HA EN LEILIGHET OG LÆRE SEG Å BO. OG MYE, MYE MER. GJENNOM PERSONLIG TILKNYTNING KAN KOORDINATOREN LOSE UNGDOMMEN OVER I VOKSENLIVET. DET FÅR TA DEN TIDEN DET TAR. ANJA JEPPESEN SUNDT ER GLAD HUN HAR AAGE REFSLAND ENDRESEN.

Ettervernstiltaket Ungbo i Stavanger ble etablert i 2006, med inspirasjon fra DUE (Der Ungdom Er) i Bergen. Ungbo er en kommunal avdeling og har ti ansatte. Tiltaket har et mål om å ha 50 ungdommer inne til enhver tid.

BY PÅ SEG SELV

- Navnet Ungbo er nesten misvisende. Det høres ut som det kun handler om bolig. Vi har fokus på relasjon og tillitsfulle allianser. Vi er ikke i stand til å bidra i noens liv uten en relasjon. Vi skal være forsiktige med å si at vi tar mors eller fars rolle, men det kan ligne. Vi loser, veileder og setter grenser. Fra man er barn til man forventes å være voksen er en sårbar overgang. Den er enda tøffere for "våre" ungdommer, sier avdelingsleder Torgeir Fiskum. Å være personlig og by på seg selv, er vesentlig.

- Men det skal selvsagt gå en grense mellom personlig og privat. Vi er her for en periode, foreldrene er der hele tiden, sier han.

DET FUNKA JO

Anja Jeppesen Sundt kom i kontakt med Ungbo mens hun bodde på institusjon. Hun var sint på barnevernet, ville ut av institusjonen og drømte bare om å få være i fred. Så kom Ungbo inn i bildet. Fordi hun var under 18 år, måtte hun ta imot tilbudet om en Ungbo-koordinator hvis hun ville flytte ut av institusjonen før vedtaket gikk ut. Første gang hun møtte koordinatoren Aage Refsland Endresen, ga hun klar beskjed: "Jeg treffer deg bare fordi jeg må."

Hun gledet seg til å bli 18, for da kunne hun "kvitte seg" med koordinatoren. Da myndighetsdagen kom, valgte Anja likevel å fortsette i Ungbo, aldeles frivillig.

- Det funka jo, så det ble til at jeg fortsatte. Det er trygt for meg å ha Aage. Han hjelper meg med masse praktiske ting som det ikke er så lett for en ungdom å finne ut av, sier hun.

JEG GLEDET MEG TIL Å BLI 18 SÅ JEG KUNNE KVITTE MEG MED KOORDINATOREN, MEN DET FUNKA JO, SÅ VI FORTSATTE

HYPPIG KONTAKT

Nå er Anja 20 år. Hun har hatt Aage som koordinator i mer enn tre år.

- Når jeg trenger en voksen å snakke med, er det enten mamma eller ham jeg ringer, sier hun.

De to har blitt godt kjent. Aage oppsøker Anja minst én gang i uka.

- Jeg tror mye ville vært annerledes uten Ungbo. Jeg tror ikke jeg ville hatt det så enkelt, sier Anja.

Anja bor i en kjellerleilighet som hun og kjæresten låner fra hans foreldre. Mot å slippe husleie sparer det unge paret til å kjøpe noe eget.

- Kanskje jeg tar litt mer utdannelse. Jeg hadde en forståelsesfull skole, og klarte så vidt å komme meg gjennom ungdomsskolen. Nå jobber jeg i dyrebutikk, og trives godt med det. Men det er kanskje litt teit å bli værende på butikklønn hvis jeg kan få til noe mer, sier hun.

HORN MED OST OG SKINKE

Det er barnevernet som søker ungdommene inn i Ungbo. Ungdommene er stort sett i alderen 18 til 23, og mange har bakgrunn i fosterhjem, beredskapshjem eller institusjon, hvor omsorgsvedtaket går ut idet de fyller 18.

- Det er stort sprik i gruppa, fra velfungerende til totalt hjelpetrengende. Hver ungdom er som et eget prosjekt. Vi jobber på ulike måter til ulike tider, og må tørre å være litt utradisjonelle. "Et halvt horn med ost og skinke og en cola"-pedagogikk er den mest effektive pedagogikken vi vet om. "Dra på Ikea og kjøpe startsett", likeså, sier Torgeir Fiskum.

EN FAIR SJANSE

Han ler, men understreker at han også mener alvor.

- Det er sånne enkle ting som ungdommer flest gjør sammen med foreldrene sine. Det er ikke å sy puter under armene på dem. Det er å gi dem noen faire sjanser som de før ikke har hatt. Dessuten åpner slike praktiske situasjoner for god prat, sier han.

Fiskum roser barnevernstjenesten for å være fleksible med hensyn til varigheten.

- En relasjon bygges over tid. Vi har fått lov til å bygge en modell der det ikke er så stort press på å nå mål. Vi får lov til å bruke tid og kontinuitet. Noen ganger har vi lyst til å hoppe mange trinn opp i trappa – på vegne av ungdommen. Men nå har vi lært at vi må ta ett og ett trinn og stå der til vi finner balansen, sier avdelingslederen.

"ET HALVT HORN MED OST OG SKINKE OG EN COLA"

-PEDAGOGIKK ER DEN MEST EFFEKTIVE PEDAGOGIKKEN VI VET OM

Torgeir Fiskum

På leit etter talent og styrke

Emir Ben Slimane i dyp konsentrasjon under veiledning av kontaktlærer Kai Bakke.

“HVA VIL DU? HVA ER DU FLINK TIL? NÅR FØLER DU DEG BRA?” GJENNOM ANERKJENNENDE SAMTALE SETTER ARBEIDSTITUTTET UNGDOMMENE PÅ SPORET AV DRØMMER, MÅL OG TALENTER. SAMMEN SETTER DE STYRKEN I SPILL OG LAGER VEIKART FRAM MOT MÅLENE.

Arbeidsinstituttet Buskerud (AIB) er et opplæringstilbud for ungdom i videregående skoles alder. Ungdommene har ulike erfaringer fra skole, men de fleste har slitt faglig og/eller sosialt.

ALLSIDIG FABRIKK

Hovedavdelingen i Drammen holder til i fabrikkliknende lokaler – og det passer godt, for dette er rene fabrikkene. AIB har flere verkstedstilbud: Trearbeid, mekaniske fag, kantine, catering, media, salg, service, design og håndverk. I tillegg har instituttet læringslab med norsk, matematikk, engelsk, data og samfunnsfag. Men viktigst av alt: Her produseres selvfølelse, mestring og framtidstro. Avdelingsleder Åse Falch tar blidt imot og retter straks oppmerksomheten mot de tre ungdommene som skal være med på intervjuet.

- Instruktører, ledere og elever er læringskolleger her på AIB. Vi samarbeider likeverdig og lærer av hverandre. Jeg presenterer aldri Arbeidsinstituttet uten å ha ungdommen med meg. Snakk med dem. Det er de som sitter på

ordene og opplevelsen, sier Falch.

Jon Nordstrøm forteller hvordan han hadde så store angstproblemer at han knapt turte å gå ut. Å være i klasserommet taklet han dårlig, og han gjorde bare en lynvisitt innom ordinær videregående skole for å finne ut at “dette er ikke noe for meg”. I dag, etter tre-fire år på AIB, beskriver han seg selv som en positiv gladgutt.

- Jeg har alltid hatt en tendens til å tenke negativt. Nå bruker jeg AI-måten når jeg snakker til meg selv. Jeg har det så mye bedre. Jeg tar buss, og har tatt sertifikat.

Det gjelder å bryte de store målene ned i mange små, sier han.

Knut Joakim Ellingsen gikk ut av tiende med bunnkarakterer. Hans strategi for å komme gjennom ungdomsskolen var å møte opp hver dag, sette seg bakrest i klasserommet og sove seg gjennom timene. Lærere og andre som skulle støttet ham, innprentet Knut om at både synsvansker og dårlige karakterer ville sette en stopper for hans drøm om å jobbe med IT.

Nå er han elev på salg og service på AIB,

påtar seg å sette opp nettsider, lager grafikk og arrangerer LAN. Han er også i ferd med å registrere elevbedrift.

- Jeg gjør ting jeg aldri ville trodd jeg skulle tørre, sier han.

Emir Ben Slimane hadde droppet ut av videregående, etter at han måtte ta til takke med sitt andrealg. Han har gått ett år på designkurs på AIB, nå er han elev i videregående og får undervisningen sin på Arbeidsinstituttet.

- Foreldrene mine ble veldig forskrekket da de fikk den første telefonen fra Arbeidsinstituttet. De var jo vant til at telefon fra skolen handlet om problemer. Og så var det bare snakk om en av de jevnlig telefonsamtalene hvor instruktøren ringer hjem for å fortelle om alt som går bra. Det er veldig kjekt for foreldrene mine. Og for meg, sier Emir.

STERKE STEMME

I dag er de tre guttene sterke stemmer som forteller hvordan Arbeidsinstituttet har blitt et vendepunkt. De deltar også i arbeidet med å spre AI-metoden, blant annet gjennom foredrag i ungdomsskoler og videregående skoler.

- Alle kunne trengt å gå på AIB. Dette er ikke en “problembarnskole”, sier de.

Åse Falch er glad og stolt over det ungdommene forteller.

- De forserer virkelig dørstokkmila. Klart de må heies på! sier hun.

LEDER I EGET LIV

På AIB får alle lederopplæring i et styrkebasert tenkesett som heter Appreciative Inquiry.

- Her betrakter vi alle som ledere. Ledere i egne liv. Vi er opptatt av å hente ut folks kompetanse. Å ha fokus på å forløse potensialet er noe helt annet enn å forebygge. Vi bruker tid på å la ungdommene kjenner etter: “Hva er det du får til?” “Når har du det ålreit?” Mennesket har som regel svarene selv; det gjelder bare å se med hjertet og stille noen andre spørsmål, sier Åse Falch.

Hun mener altfor mye oppmerksomhet brukes på det som ikke fungerer.

- Vi er opplært til å se etter det som går galt, og lete etter grunnene til at det går galt. Da starter man med negativt fortegn. Ved å beskrive elendighet tar vi energien fra

hverandre. På AIB begynner vi på pluss. Vi er sammen på måter som er gode for oss, stiller oppriktige spørsmål og er raus med ros. Det gjelder både fra instruktør til elev, innad i kollegiet og elevene imellom. Det er også lov å snakke bra om seg selv. Dette krever at man har kultur for det, og den tar det tid å bygge, sier Åse Falch, og legger til: - Vi trenger et språk for anerkjennelse. Vi benytter blant annet dialogverktøyet “Styrkekort” for å sette ord på egne og andres gode egenskaper.

REALITETSORIENTERING?

Hun mener Norge må slutte å tro at alle kan gjennomføre tre års videregående innenfor fem år.

- Noen ganger trenger man flere sjanser. Det fleksible er det normale, sier Åse Falch.

På de ulike verkstedene kan elever og kursdeltakere prøve seg fram, for å finne ut hva som passer. De fleste som kommer til Arbeidsinstituttet bruker litt tid på å finne ut hvilket yrke de skal velge.

- Realitetsorientering er et av de verste ordene jeg vet. Hvem sin realitet? Ofte brukes det som unnskyldning for å presse ungdommer til å velge yrkesretninger de egentlig ikke er interessert i,

Åse Falch

sier Åse Falch. Individuelle veikart er et viktig hjelpemiddel for alle som går på AIB. Her visualiseres drømmer om framtiden, og hva som kreves for at drømmene skal nås. Prosessen kan innledes med spørsmål som “Hvis jeg møter deg om fem år – hvordan er livet ditt da? Gode spørsmål setter noe i gang. Det er viktig å vite hvordan du vil ha det og sette ord på det. Språk skaper virkelighet, sier Åse Falch.

BUSKERUD

AI-metoden

Appreciative Inquiry (AI) er tenkesettet som Arbeidsinstituttet baserer sitt arbeid på. Appreciative henviser til evnen til å legge merke til det beste i folk og organisasjoner (“det verdsettende øyet”). Inquiry refererer til det å stille spørsmål, studere og undersøke. AI bygger på antagelsen om at alle organisasjoner har noe som fungerer bra. Det samme gjelder enkeltmennesker. Disse styrkene kan danne utgangspunktet for å få til positive endringer.

En vei ut av tåka

Politibetjent Tor Frydendal i samtale med to ungdommer som har sitt første møte med politiet etter å ha brukt hasj.

BEKYMINGSVERDIG MANGE UNGDOMMER I TVEDESTRAND HAR PRØVD HASJ. OPPFØLGINGSTJENESTEN SAMARBEIDER TETT MED POLITIET FOR Å FANGE OPP NYE BRUKERE FORTEST MULIG. – MÅLET ER Å HJELPE, IKKE STRAFFE, SIER POLITIBETJENT TOR FRYDENDAL.

Tvedestrand i Aust-Agder har om lag 6.000 innbyggere. Bak et fredelig ytre skjuler det seg dårlig score i levekårsundersøkelser og store narkotikaproblemer blant ungdom.

HENGENDE I HASJEN

Senhøsten 2010 ble det gjort en Ungdata-undersøkelse blant ungdomsskoleelever på Lyngmyr skole og førsteklasse på Tvedestrand videregående skole. Den viste at 4,7 prosent av elevene hadde prøvd hasj en eller flere ganger.

- Det er tall som gir grunn til bekymring, sier Helene Tveide, prosjektleder i hasjavvenningstiltaket "Ut av tåka", som ble startet i 2012.

Før "Ut av tåka" hadde Tvedestrand allerede satt i gang "Stopp en halv", som primært henvendte seg til amfetaminbrukere. - Men det er ikke nok å slutte med amfetamin. "Stopp en halv"-prosjektet viste oss at amfetaminbrukerne brukte hasj til å lande på. Selv om de klarte å slutte med amfetamin, ble hasjproblemene hengende igjen, sier teamleder Grete Løvdal Mo i Oppfølgningstjenesten rus og psykiatri.

LAVERE INTELLIGENS

- Avhengighetsfaren og skadevirkningene av cannabis bagatelliseres gjerne. Vi forsøker å nå inn til ungdommene med kunnskap. Vi vil at de

skal forstå hva de utsetter kroppen sin for, sier Mo. Navnet på avvenningsprogrammet, "Ut av tåka", spiller nettopp på at jevnlig bruk av cannabis kan gi varige skader på flere funksjoner i hjernen.

Prosjektleder Helene Tveide (t.v.) og teamleder Grete Løvdal Mo (t.h.) mener skadevirkningene og avhengighetsfaren ved cannabis bagatelliseres i mange sammenhenger.

Man kan pådra seg en kronisk hasjrus, slik at man blir sløv, får dårligere konsentrasjon og oppmerksomhet, husker mindre og ikke får utnyttet sin tankevirksomhet. Du slutter å se sammenhenger og mister evnen til å føle deg fornøyd. - En studie fra New Zealand dokumenterer at hasjbruk fører til lavere intelligens. Ingen ønsker å være dum, så dette gir mange noe å tenke på, sier hun.

12 AV 21 ER RUSFRIE

"Ut av tåka" bygger på den svenske psykologen Thomas Lundqvists avvenningsprogram. Ansatte i Tvedestrand kommune gikk på kurs hos ham. Her fikk de kunnskap, inspira-

sjon og bekrefteelse på det de selv hadde erfart. Sammen med Ungdata og erfaringene fra "Stopp en halv" ble kurset utløsende for "Ut av tåka".

HVOR ER MIN Plass?

Miljøterapeutene i Oppfølgningstjenesten arbeider lite på gateplan. - Vi oppsøker ungdommene hjemme og tilbyr samtale og veiledning. Noen får også praktisk hjelp.

- Hva kan dere tilby? - Det kan være snakk om å følge vedkommende til møter, eller hjelpe dem å skaffe den hjelpen de trenger. For noen er det nyttig å ha en urinprøvekontrakt, som en dokumentasjon på at de lykkes og en kilde til motivasjon. Med de yngste er det også mye samarbeid med pårørende. De yngste er 13 år, forteller de. - Hvordan er brukernes holdning til programmet?

- De går inn i det med ulike tanker. Ikke alle erkjenner at de har et rusproblem. De yngste er veldig avhengige av gjengen sin, og strever med å finne sin plass der, samtidig som de arbeider med å slutte. Det er mange

Miljøterapeut Ingunn Ramse på besøk hos en skoleklasse i Tvedestrand.

utfordringer. Hos oss føler de seg nok sett, på godt og vondt. Det er viktig å se dem og følge dem over tid. Og gi en ny sjanse når det trengs, understreker miljøterapeut Ingunn Ramse.

KJEFTER IKKE

Når politiet får greie på at noen har forsøkt narkotika, innkaller de ungdommen til en bekymringssamtale sammen med foreldrene. Akkurat idet intervjuet pågår, blir politibetjent Tor Frydendal kontaktet for et slikt møte. - Det gjelder to ungdomsskolejenter som har røkt hasj. Jeg vil forsøke å få dem til å forstå alvoret i det de har vært med på. Jeg ser det ikke som min oppgave å være sint eller kjefte, men vil så gjerne hjelpe dem inn på rett kurs igjen, sier han, og drar avgårde for å møte jentene og deres foresatte.

FLERE SOM SER

Helene Tveide legger stor vekt på samarbeidet innad i kommunen. - Å redusere bruken av rusmidler er ikke noe oppfølgingsenheten alene har ansvaret for. Vi gjør jobben sammen med helsestasjon, skole, politi, barnevern, foreldre og andre som er viktige i unges liv. Det er viktig å sirkle inn ungdommene, slik at det blir flere som ser dem, sier hun. Tveide oppsummerer prosjektets viktigste lærdom i tre punkter:

- Tidlig på banen
- Godt samarbeid med pårørende
- Tverrfaglig samarbeid

Steg for steg til beste for barn og unge

SJUMILSSTEGET

BARNEKONVENSJONEN KREVER RESPEKT FOR BARNES GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER, OG GÅR UTENPÅ ANNEN NORSK LOV. HVORDAN KAN VI SIKRE AT NOE SÅ VIKTIG SETTES UT I LIVET? SJUMILSSTEGET GUIDER KOMMUNENE – STEG FOR STEG.

Barnekonvensjonen ble norsk lov i 2003, og kalles også "barnas grunnlov". FN-konvensjonen er en avtale mellom nesten alle land i verden. Den sier noe om hvordan barn skal ha det, fra de blir født til de er 18 år. Alle som har ansvar for barn må forholde seg til konvensjonens ulike artikler.

UPLØYD MARK

- Barnas grunnlov har forrang foran annen norsk lov. Det hadde nok gått mange kommuner og fylkesmenn hus forbi. Her var mye oppløyd mark, konstaterer seniorrådgiver Eivind Pedersen hos Fylkesmannen i Troms. Pedersen har siden 2008 hatt ansvar for Sjumilssteget - en satsing som skal hjelpe kommunene til å innarbeide Barnekonvensjonen i sine virksomheter. Sjumilssteget har valgt et knippe av Barnekonvensjonens 41 artikler, konkretisert dem i sju steg og vist hvordan de

kan brukes for å planlegge og kvalitetssikre tjenester til barn og unge.

STRATEGI

Eivind Pedersen og hans allierte har arbeidet svært bevisst med å få oppmerksomhet rundt prosjektet. Det gjenspeiler seg blant annet i det spreke navnevalget. Sjumilssteget brukte i 2009 saksnummer 1 i saks- og arkivsystemet, for å signalisere at dette var jobb nummer én. En av de viktigste allierte har vært fylkesmannen selv, Svein Ludvigsen (nå avgått). - En mektig og karismatisk person. Han er synlig overalt, er tabloid i sine uttalelser og nyter stor tillit. Å ha ham på lag har vært uvurderlig, sier han. Fylkesmannen ga Sjumilssteget stort rom for å eksperimentere med en modell ingen hadde hørt om før. - "Flyet blir til mens vi flyr," fleiper Pedersen.

GODE GRUNNER

Flertallet av norske barn har det bra. Men ikke alle. Eivind Pedersen er ikke i beit for gode grunner til å sette fokus på Barnekonvensjonen. - Økende antall barnevernssaker. Økende behov for spesialundervisning. Mange utsettes for vold eller er vitner til vold. Mange barn har foreldre med rus- eller psykiske problemer. Barn er tapere i lokalt psykisk helsevesen. Mye mobbing. Frafall i videregående. Liten kapasitet i helsestasjon og skolehelsetjeneste. Manglende universell utforming. Hvert tjuende norske barn lever i lavinntektsfamilier. Barn har ingen garanti for å få si sin mening, verken i egen sak eller i saker som angår nærmiljøet, ramser han opp. - Dessuten er barna stort sett usynlige i norsk planverk. Vår ambisjon er å få barn og unge inn i kommunale planstrategier, sier han.

MÅ SNAKKE SAMMEN

Han vil gjerne snu taushetsplikt til opplysningsplikt. - Mange er usikre på hva de har lov til å dele av informasjon. Dermed forblir det tette skott mellom ulike etater, og barnet forblir kasteball. Eller, enda verre: Man utsetter å gjøre noe, i håp om at "det går over". Alle de sju stegene forutsetter at etatene snakker sammen, sier han. Han vil også legge nytt innhold i begrepet "tidlig innsats". - Spedbarns hjerneutvikling tilsier opp mot 250 000 oppkoblinger av nervesynapser pr. time. Alt skjer i de tidligste årene. Det skal lite til for å forstyrre denne utviklingen. Både helsestasjonen og barnehagene, som begge nyter stor tillit i befolkningen, kan brukes mer aktivt for å sikre de minste barna fra skjevutvikling, mener han.

Eivind Pedersen har arbeidet i barnevernet i mer enn tjue år.

- Jeg har "holdt lokket på gryta" i 20 år, og det har ikke virket. Jeg har aldri følt meg så nyttig som i de årene jeg har arbeidet med Sjumilssteget, sier han.

HELE UNGEN

Det er så langt gjort svært begrenset evaluering av Sjumilssteget. - Det som er sikkert er at alle Troms-kommunene arbeider med kvalitetsforbedringer, etter å ha analysert situasjonen for sine egne barnerettete tiltak, slår Pedersen fast. Sjumilssteget har besøkt 16 av landets 18 fylker, noen flere ganger. Nå er målet å få Sjumilssteget inn i ordinær drift hos alle fylkesmenn. - Da er mye vunnet. Vi skal se hele ungen, hele tiden, sier Eivind Pedersen.

De sju stegene

- Medbestemmelse
- God omsorg
- Særskilt vern og støtte
- Vern mot overgrep
- Fullverdig liv
- God helse
- God utdanning

Barn og unge skal høres!

SJUMILSSTEGET

BARN OG UNGE SKAL BLI HØRT, SLÅR BARNEKONVENSJONEN FAST. BREMANGER KOMMUNE TAR DET PÅ ALVOR OG LAGER DEMOKRATIOPLÆRINGSPLAN. – AT BARN OG UNGE ER MED OG UTFORMER EGEN HVERDAG, ER FOREBYGGING I PRAKSIS, SIER PROSJEKTLEDER AAGE KVENDSETH.

Barnekonvensjonen kalles også "Barnas menneskerettigheter". Kapittel 12 lyder (litt forenklet): "Barnet har rett til å si sin mening i alt som angår det. Barnets meninger skal telle."

SKOLEUNIFORM

Davik Oppvekst er en av seks skoler i Bremanger kommune i Sogn og Fjordane.

Elevene fikk seg en vekker da det plutselig ble vist en video på skolen, der ordføreren fortalte hva kommunestyret hadde vedtatt: Fra nå av skulle alle elever i kommunen bruke skoleuniform. Vedtaket var endelig, og uniformene var valgt, men elevene skulle få være med og tegne emblem til jakken.

- Uniformsstuntet vekket engasjement, akkurat slik vi håpet. Noen kunne tenke seg uniform, andre var helt imot. Vi hørte elever som slo seg til ro med at "ja, men kommunen har jo bestemt det", andre reagerte kraftig på måten dette var vedtatt på.

Det ble et bra utgangspunkt for elevene til å diskutere hvilke saker de vil engasjere seg i, hvilke virkemidler de kan bruke, og hvordan voksne kan legge til rette for medvirkning, sier Aage Kvendseth.

MYE SLURV

Aage Kvendseth har jobbet mye med barns medvirkning gjennom mange år som rektor, og har studert "Barnets menneskerettigheter" ved Universitetet i Stavanger. Nå er han prosjektleder for Bremangers arbeid med Sjumilssteget (se artikkel på side 16).

- Det er 25 år siden Norge sluttet seg til barnekonvensjonen, men barns medvirkning er fortsatt nærmest på et symbolplan både her og stort sett elles i landet. Dette har det vært slurvet med, helt fra toppen. Departementene er for eksempel forpliktet til å samarbeide i saker som gjelder barn og ungdom, men i praksis møtes de nesten ikke, sier han.

Han påpeker også at Opplæringsloven er generell på dette området.

- Mye blir opp til den enkelte rektor å organisere, sier

Håkon Bakke (foran, t.v.), Ive van Oorschot (foran i midten) og Martin Kolseth Skar (foran, t.h.) er aktive i elevrådsarbeidet på Davik Oppvekst.

Kvendseth.

Han legger vekt på at barn og unges medvirkning ikke må være prisgitt tilfeldigheter og ildsjeler.

- Reell medvirkning handler ikke om happeninger. Vi må bygge en struktur slik at dette går av seg selv. Jeg ble kjempeglad da jeg hørte en rektor stoppe opp midt i en beslutningsprosess: "Men vi har jo ikke spurt elevene!" Da skjønnte vi at vi er på rett vei, sier han.

TIDLIG INNSATS

Bremanger kommune er, som "alle andre", opptatt av

tidlig innsats.

- Når målet er å sikre utvikling, læring og omsorg for alle barn og unge i Bremanger, er det klart at barn og unge skal tas med på råd. Det er forebygging i praksis. Vi vil legge til rette for at barn og unge deltar aktivt og påvirker sitt eget oppvekstmiljø mye mer enn de gjør i dag. Vi er fornøyd med å ha både ordfører og rådmann aktivt med i dette arbeidet, sier Kvendseth.

Kommunen har gjort en rundspørring til alle elevrådene i kommunen.

- Svarene viser klart at barn og unge ønsker å bli hørt mer. De vil bli tatt med på råd tidligere, slik at de har sjansen til å påvirke avgjørelser. De ønsker også mer opplæring og

Gunnhild Bakke og Aage Kvendseth ivrer for at barn og unge skal få være med og forme egen hverdag.

mer tid til klasse- og elevrådsarbeid, og å få være med å uttale seg i viktige lokale saker.

DEMOKRATIOPLÆRING

Undersøkelsen førte til at kommunen etablerte ei prosjektgruppe for å følge opp resultatet. En demokratiopplæringsplan for hele kommunen er nå under arbeid – i samarbeid med elevene.

- Planen skal være vedtatt og virksom fra årsskiftet. En av utfordringene er å finne tid til elevrådsarbeid etter at

klassens time forsvant. Slik det er nå, mangler elevene en arena for å diskutere felles saker, så dette må vi finne en løsning på. Skal barn lære demokrati, er skolen det beste sted å gjøre det. Vi må også få ungdomsrådet opp og gå, og få flere unge med i styrene i lag og foreninger, sier Gunnhild Bakke, rådgiver på Davik oppvekst og medlem av prosjektgruppa for den lokale demokratiopplæringsplanen.

Aage Kvendseth var forberedt på å møte noe motstand i organisasjonen.

- Noen ville sikkert synes det er enklere å administrere dette slik det er i dag, men det er ikke et valg. Barnekonvensjonen er klar. Heldigvis er alle nå alle positive og gode støttespillere i dette viktige arbeidet, sier han.

Davik-elevne ønsker å påvirke:

- Klubb- og fritidstilbud
- Buss/ferje og veistandard
- Nedlegging av skoler
- Få tilbake klassens time
- Gratis skolemåltid

Elevene ser disse mulighetene til å påvirke:

- Ungdomsråd/elevråd
- Be om taletid i kommunestyret
- Sosiale medier og vanlige medier
- Snakke med politikere og talspersoner
- Underskriftskampanjer

Elevenes råd til de voksne:

- Høre på ungdommen
- Gjennføre klassens time
- Gjøre saker mer tilgjengelig, f.eks. på facebook
- Få ungdom med i kommunestyret
- Gi ungdommen en talsperson i kommunestyret

- TVERRFAGLIG SAMARBEID ER LAGSPILL, IKKE STAFETT. ALLE AKTØRENE MÅ PÅ BANEN SAMTIDIG, UNDERSTREKER ODD FREDRIKSEN I LENVIK KOMMUNE. HAN ER KOORDINATOR FOR DET TVERRFAGLIGE MØTET – EN MØTEPLOSS FOR INSTANSENE SOM ARBEIDER TIL BARNES BESTE.

SJUMILSSTEGET

Lenvik kommune har ca. 11.000 innbyggere, er stor i utstrekning og består av flere bygder. Kommunensenteret Finnsnes definerer seg som Barnebyen, med en kreativ satsing på gode oppvekstvilkår.

SAMMENSATT

Sommeren 2010 vedtok Lenvik kommunestyre "Det tverrfaglige møtet" som arbeidsform. Dette er Lenviks prosjekt i Sjumilssteget, som setter Barnekonvensjonen ut i livet. Idéen fikk de fra Lørenskog kommune.

- Barn og unges problemer er ikke inndelt i fagområder, forvaltningsnivåer eller kontorer. Vi prøver å se hele barnet, og flytte kompetansen til barnet i stedet for å sende barnet inn den ene døra etter den andre for å møte spesialisert kompetanse i tur og orden, sier Fredriksen.

På tverrfaglig møte får foreldre/foresatte møte et samlet hjelpeapparat knyttet til helsestasjon, barnehage/skole, PPT, barnevern. Større barn kan selv være med, men det er ikke vanlig.

- Sammensatte problemer krever sammensatte løsninger. De tverrfaglige møtene kan både brukes til å drøfte generelle fagspørsmål, og til å behandle individuelle saker, sier han.

"HELT SIKKER"

Den største utfordringen har vært å få konkrete saker til møtene. Fredriksens jobb er å motivere tjenestene til å bruke tverrfaglig møte. Han bruker mye tid på å besøke skoler og barnehager, for å treffe dem som arbeider i klasserom og avdelinger.

- Det er alles ansvar å gjøre møtene gode, poengterer han, og legger til:

- Det snakkes om at skolen har mange utfordringer. Jeg vet ikke helt om jeg tror dem, så lenge det ikke reflekteres i at de melder inn temaer eller enkeltpersoner det bør arbeides med.

Han har selv bakgrunn fra skoleverket.

- Jeg vet at man gjerne venter med å ta affære til man er helt sikker. Vi må trene oss opp til å agere på den urolige følelsen i mellomgolvet. Problemene vokser seg veldig store hvis vi skal vente til vi er helt sikre, sier han.

FORELDRENE ER VIKTIGE

Foreldre inviteres alltid inn dersom det er navngitte barn som skal diskuteres.

- Som forelder vil jeg selvsagt være den første til å bli

Lagarbeid - ikke stafett

involvert dersom barnehagen eller skolen finner grunn til uro for mitt barn. Sånn tror jeg de fleste tenker. Dessverre er det nok en viss "foreldrefrykt" i barnehage og skole. Vi må øve oss på den vanskelige samtalen. Han tror stafettmodellen er utbredt i kommunene.

- De som trenger hjelp går hele runden fra tjeneste til tje-

neste, før de rykker tilbake til start uten at noe har endret seg. Vi vil bort fra "nå har jeg gjort mitt – nå får noen andre overta" til å løse problemene sammen. Og det skal vi gjøre på et tidligst mulig stadium, før bekymringene vokser seg for store, sier Fredriksen.

MØTEPLIKT

De tverrfaglige møtene holdes ca. annenhver måned. De datofestes i god tid, og det er møteplikt for alle faste deltakere.

- Dette er hjemlet i kommunestyrevedtak. Kommune-

Odd Fredriksen (t.h.)
og barnebyutvikler
Tore Bakli arbeider for
god oppvekst i Lenvik.

TROMS

Lagarbeid - ikke stafett

Finnsnes definerer seg som "Barnebyen". Skøyteis på Finnsnesvannet er en av satsingene på gode oppvekstvilkår.

styret vårt har bestemt at dette skal prioriteres, og man kan ikke legge inn andre aktiviteter på det tidspunktet tverrfaglig møte holdes. Til gjengjeld legger vi stor vekt på effektivitet. Dette skal ikke bli utflytende pratemøter. Vi setter av en time, og innen møtet avrundes skal vi ha en klar avtale om hva som skal gjøres, når og av hvem. Vi ansvarliggjør flest mulig, også foreldrene, sier Fredriksen.

NØDVENDIG ARENA

Han mener det er helt nødvendig å ha et system for å sikre tverrfaglig samarbeid.

- Det kommer ikke av seg selv, om vi er aldri så enige i at tverrfaglighet er smart. Alle kommuner trenger en arena for de begynnende bekymringene, hvor foreldrene får tilgang på ulike fagfolk som kan bidra med sitt – samtidig.
- Er det blitt bedre å være barn i Lenvik kommune etter at dere innførte tverrfaglig møte?

- Dette har i hvert fall hjulpet noen. Det er jeg helt sikker på. Vi lykkes ikke like godt hele tiden, og vi leter fortsatt etter den ideelle samarbeidsformen, men møtene bidrar til at ting begynner å skje. Det er viktig å huske at dette er et langsiktig arbeid. Resultatene ser vi tidligst om ti år.

BARNEBYEN

Fra ung til ung

Linda Høgheim (t.v.) og Anna Helene Hoemsnes leder en gruppe med åtte frivillige ungdommer i likemannsprosjektet Perspektiv.

GJENNOM LIKEMANNSARBEID NÅR UTESEKSJONEN I OSLO BEDRE FRAM TIL BYENS ALTERNATIVE UNGDOMSMILJØ. – NOEN GANGER ER EN GOD VENN DEN BESTE HJELPEN DU KAN FÅ, SIER EN AV UNGDOMMENE.

Likemannsprosjektet Perspektiv retter seg mot det alternative ungdomsmiljøet som har Oslo S som hovedtilholdssted. Ungdommene kommer fra et stort omland. Mange av dem mangler tilhørighet på hjemstedet, og har reist langt for å treffe vennene sine.

- Oslo S er fritidsarenaen deres. Ofte kan man kjenne igjen unge fra dette miljøet på alternative uttrykksformer gjennom klær, hår og sminke. Ungdommene blir kjent med hverandre i nettforum eller oppsøker hverandre direkte når de møtes, sier prosjektleder Anna Helena Hoemsnes.

TILHØRIGHET

Perspektiv har en frivillig gruppe på åtte ungdommer. Ikke alle går på skole eller har jobb, men de ønsker å gjøre noe for andre.

- Vi har kjent dem i mange år, og vet at de har ressurser.

De frivillige må ha livet noenlunde på stell og ha en reell tilhørighet i miljøet. De må være ungdommer selv, kjenne folk og ha en posisjon, sier Hoemsnes.

- Vi tror også at det å være med som frivillig vil være utviklende og positivt for den enkelte, legger oppsøkende miljøterapeut Linda Høgheim til.

VENN FORAN AUTORITET

Perspektiv kurser de frivillige om temaer som rus, kommunikasjon og seksualitet. De får også lære om tjenester som kan være til hjelp for ungdom som sliter. I tillegg arrangerer de frivillige kurs for andre jevnaldrende.

- De frivillige er med og bestemmer hva vi går i gang med. Gjennom felles refleksjon blir ungdommene mer kompetente til å gi gode råd, sier Hoemsnes og Høgheim. Det er ekstra aktuelt med likemannsarbeid i en gruppe

Fra ung til ung

som står utenfor, mener de.

- Mange av ungdommene trekker seg unna foreldre og andre voksne. De hører på en venn mer enn en autoritet. Mange i miljøet har dårlige erfaringer med hjelpeapparatet. Og det er jo uansett ikke sikkert at det er profesjonell hjelp som trengs, sier de.
- Noen ganger er en god venn den beste hjelpen du kan få, skyter Camilla Brosstad, en av de frivillige i Perspektiv, inn.

ÅPENT OG TOLERANT

Ungdommene holder seg på Oslo S fordi det er innendørs, der er noe å sitte på, det er åpent og trygt. Alexander R. Monsen beskriver miljøet som åpent og tolerant.

- Vi er en vennekrets, og kan snakke om ting som andre ikke synes det er så lett å snakke om. Der andre snakker om været, snakker kanskje vi om legning, sier han. De frivillige møtes på uteseksjonen i Maridalsveien hver uke. De er en livlig og åpenhjertig gjeng. Engasjementet har vokst etter hvert som ungdommene tar likemannsrollen innover seg.

- Jeg vil gjerne gjøre en forskjell. Kurs og objektiv kunnskap er veldig nyttig. Som likemann føler jeg ansvar, tenker over hva jeg sier og er nøye på at det jeg får vite er konfidensielt. Jeg føler meg som en del av Perspektiv-gruppa! sier Camilla Brosstad.

Jonas Stålnacke har lært mye om hjelpeapparatet.

- Det er mange som har gått på en smell. Jeg har lenge hatt lyst til å hjelpe. Nå vet jeg at det finnes mange man kan snakke med, og kan tipse andre om hvem de bør kontakte, sier han.

BEKYMNING?

Ungdommene synes det er greit at folk

Likemenn i ungdomsprosjektet

Perspektiv: Alexander R. Monsen (20, foran), Jonas Stålnacke (21, bak t.v.), Jenny Johnsen (17, foran t.h.) og Camilla Brosstad (21).

kaller dem et alternativt ungdomsmiljø.

- Alle vi er jo glad i rare ting. Og vi er ganske synlige på grunn av klesstilen. Men det er neppe mer grunn til å bekymre seg for oss enn andre ungdomsmiljøer, sier de.

Hoemsnes er enig.

- Det er vanskelig å si at man skal bekymre seg for en hel gruppe. Men vår erfaring er at mange av ungdommene føler seg utenfor og annerledes. Flere har blitt mobbet, med de psykiske følgene det kan få. Men ungdommene tar avstand fra "emo-stempelet" de hadde tidligere, der det var et overdrevet fokus på selvskading og depresjon. De ønsker å distansere seg fra stereotypiene, sier hun.

GLAD OG NATURLIG

I møtet med andre ungdommer legger Monsen vekt på å være snill, glad og naturlig.

- Jeg bruker tid på å bygge opp tillit. Man går jo ikke rett på og snakker om de vanskelige tingene. Kanskje snakker vi ikke om dem i det hele tatt, sier han.

Alle de fire likemennene har erfart å gjøre en forskjell.

- Vi kan virkelig anbefale å invitere ungdom inn i ungdomstiltak, gjerne helt fra starten. De tar tempen på hva man bør jobbe med, og tiltakene treffer mye bedre. Og når vi arrangerer noe trenger vi aldri å bekymre oss for om det kommer folk. Det sørger denne gjengen for! sier Anna Helena Hoemsnes og Linda Høgheim.

Ut av rusen med Tili:ut

CAROLINE HOLMEN (20) KLARTE Å BLI RUSFRI MED HJELP FRA TILI:UT.
- DE MØTTE MEG MED RESPEKT. DET VAR DET JEG BEHØVDE. DET ER GALT Å RUSE SEG, MEN MAN KRYMPER IKKE SOM MENNESKE. MAN HAR JO VERDI, SIER HUN.

Caroline bor i Hammerfest, en by med rundt 10.000 innbyggere. Her finner vi samhandlingstiltaket Tili:ut - et tverrfaglig og tverretatlig team som arbeider overfor ungdom som er på drift bort fra skole, venner og fritidsaktiviteter. Tiltaket holder hus hos rus- og psykiatritjenesten i Hammerfest kommune.
- Tili:ut handler om både rus og psykiatri, barnevern, ungdomshelse, ungdomsarbeid og kriminalitet/påtale. Vi har ikke funnet opp kruttet på nytt. Vi bare samordner det som allerede finnes, slik at ungdommene slipper å løpe fra kontor til kontor, forteller prosjektleder Nina Onsaker Skjelbred og politibetjent Helga Berg.

SAMTYKKEMØTER

Tili:ut henvender seg til aldersgruppen 13-24 år. Da Skjelbred begynte som prosjektleder i 2011, inviterte hun straks aktuelle samarbeidspartnere.
- Man kan ikke sitte alene på et kontor og forebygge. Vi kom raskt i gang med samtykkemøter, som er selve kjernen i Tili:ut, sier hun.
Samtykkemøtene holdes annen hver uke. Her samles et vidt fagspekter som jobber opp mot ungdom. Fritak fra taushetsplikten er essensielt.

EKSPERT PÅ EGET LIV

Tili:ut tar kontakt med ungdom og familie så raskt de kan.
- Det er ungdommen som er ekspert og sitter på løsningen. Vi bygger på ungdommens styrker. Alle er motivert for noe - det gjelder bare å finne veien inn til ressursene, sier de. Vi har avtalt å møte Caroline Holmen - en av ungdommene som har fått hjelp fra Tili:ut. Straks ungjenta kommer over dørstokken, omfavnes hun av Nina og Helga, som gratulerer henne. Som mor.
- Veslejenten kom på 20-årsdagen min i februar. Verdens beste motivasjon for å holde meg rusfri, tindrer Caroline.

OPPRIKTIG INTERESSE

Caroline forteller åpent om da hun som 18-åring ble tatt for narkotikamisbruk. Da hadde hun eksperimentert med både hasj og amfetamin en tid.
- Helga fra politiet tok kontakt og ville ha en prat. Først ble

jeg sint. "Satan - at de skal legge seg borti alt mulig!" Men Helga fikk meg til å innse at dette ikke handlet om alle de andre, det handlet om meg og mitt liv. Jeg gikk med på å møte henne, forteller Caroline.

Hun opplevde Helga som hyggelig. Selv var hun nervøs og skamfull.
- Jeg visste jeg hadde gjort noe skikkelig galt. Men det var godt å ha hatt denne samtalen. Helga var oppriktig interessert i hvordan jeg ville jobbe meg ut av rusmisbruket, sier hun.

RESPEKT

- Når du ruser deg, er du veldig ubestemt. I det ene øyeblikket vil du bli rusfri. Men så er du på topp og tenker "jeg

har ikke noe rusproblem - dette går helt fint". Jeg kom til et punkt hvor jeg var både syk og redd, og da fikk jeg ny kontakt med Helga, sier hun.
Måten Helga behandlet henne på, overrasket Caroline.
- Den som ruser seg blir kynisk. Lyver masse og sårer sine nærmeste. Det er ikke rart folk blir skeptiske eller vender deg ryggen. Men Helga møtte meg med respekt. Jeg føler virkelig at hun bryr seg. Hun har en god energi, ga meg den tiden jeg trengte og lot meg styre, sier hun.

Caroline Holmen (t.h.) har fått uvurderlig hjelp av Tili:ut-prosjektet. Nå vil prosjektleder Nina Onsaker Skjelbred (i midten) og politibetjent Helga Berg satse enda sterkere på å nå ungdommen gjennom nettet. De tror Facebook, sms og andre kanaler ungdom er vant til å bruke kan gjøre det lettere å ta kontakt. (Fotomontasje)

Helga var grei, men samtidig helt klar på sin rolle som politi.
- Hun sa fra om at hun ikke kunne forskjellsbehandle meg selv om vi nå kjente hverandre. Jeg får ekstra respekt for folk som setter grenser, sier hun.

HARDT ARBEID

Å slutte med rus er hardt arbeid.
- Du må virkelig ville det. Hvis du ikke ønsker å hjelpe deg selv, så kan ingen andre hjelpe, sier hun.
Nå er Caroline og kjæresten rusfrie. Og småbarnsforeldre.
- Jeg føler meg veldig trygg på rusfriheten min. Samtidig innser jeg at lysten på rus ligger og lurer. Jeg vil ikke tilbake dit! Jeg vet at jeg trenger ADHD-medisin, men på grunn av svangerskap og amming må jeg vente med det. Bare det å vite at hjelpen finnes, får meg til å slappe av. Og for babyens del er det verdt å vente, sier hun.

PÅ NETT

- Ser Tili:ut effekt av arbeidet?
- Det er for tidlig å si noe om det store bildet. Men vi ser enkelt-ungdommer, som Caroline, som har snudd helt om. Et par slike eksempler er nok til å holde motivasjonen på topp, sier Nina og Helga.
Nå vil de sette inn støtet på å gjøre Tili:ut mer kjent.
- Det tar tid å bygge opp et tiltak fra bunnen. Vi vil bruke nettsiden, nettsidens forum og facebook mye mer. Det er tabuer knyttet til rus, psykisk helse og kriminalitet. Vi tror det er enklere for ungdom å oppsøke oss via nettet eller en tekstmelding, sier de.

Talenter for framtida

Prosjektleder Elisabeth Holte og assisterende fylkesmann Arne Malme gleder seg over at antall unge uføre i Telemark har gått ned.

OFTTE JOBBER TITALLS PARALLELLE TILTAK MOT DEN SAMME MÅLGRUPPA – UTEN Å VITE OM HVERANDRE. I TELEMARKS-SATSINGEN “TALENER FOR FRAMTIDA” SAMORDNES TILTAKENE. OG DET TENKES SVÆRT LANGSIKTIG.

“Talenter for framtida” er et stort samarbeidsprosjekt i Grenland i Telemark, der både Grenlandskommunene, NAV, fylkeskommunen, fylkesmannen og høgskolen er med. Målet er å øke antall barn og unge som gjennomfører skole og utdanningsløp.

OVER KOMMUNEGRENSENE

- Vi skal hjelpe alle barn og unge i Telemark til å få fram sine talenter. Vi kaller det ikke et prosjekt. Det er en satsing. Målgruppen er barn og unge i alderen 0-24 år, sier prosjektleder Elisabeth Holte hos Fylkesmannen i Telemark. Bakgrunn for “Talenter for framtida”

var at flere av kommunene i Telemark utmerket seg i en rekke negative statistikker. - Blant annet mye spesialundervisning, svake skoleresultater og stor andel drop-outs fra videregående. Det var også mye ungdomskriminalitet. Mange av problemene var kommuneoverskridende. Da så vi at fylkesmannen kunne ta rollen med å samordne og lage en samarbeidsarena. Hos fylkesmannen er vi vant til å jobbe langsiktig, sier Holte.

FOR SEINT FORTEST MULIG

Samtidig har NAV og fylkeskommunen tatt initiativ til prosjekter med kortere perspektiv, for å få raske

resultater for de som står i fare for å droppe ut eller allerede har gjort det. - Når ungdom dropper ut fra videregående, er det viktig å handle raskt. Man skal ikke være lang tid på passiv ytelse før det blir vanskelig å komme i aktivitet igjen. Vi må prøve å komme for seint så tidlig som mulig, samtidig som vi har en langsiktig forebyggingsstrategi helt fra barnehagen. Forskning viser at årsakene til drop-out i mange tilfeller finnes tidlig i oppveksten, sier Holte. Telemark er et gammelt industrifylke. I tradisjonell industri var det alltid noen som “tok inn folk” uten å etterspørre kompetanse. I dag er det annerledes. Mye industri er nedlagt,

og kompetansekravene har funnet veien inn i industribedriftene. SSB anslår at arbeidsmarkedet i 2020 kun vil være åpent for tre-fire prosent uten videregående skole.

UFØREKNAPPEN

Telemark lå helt på topp i antall unge uføre. - Da bør alarmen gå, mener Holte, som bruker begrepet “uføreknappen”. - For den det gjelder er det en katastrofe å bli stående utenfor arbeidslivet. Det koster også veldig mye for samfunnet. Idet vi slår på uføreknappen for et ungt menneske, innebærer det at mellom sju og tolv millioner kroner påløper i løpet av det som skulle vært et yrkesliv. Berger vi én ungdom fra uførhet har hele satsingen betalt seg. Samfunnsøkonomisk er dette noe av det mest lønnsomme man kan arbeide med, sier hun. I Norge er det sju av ti som fullfører videregående skole. Klarer man å bedre dette, slik at åtte av ti fullfører, vil samfunnet spare/tjene 5,4 milliarder kroner, ifølge rapporten “Kostnader av frafall i videregående skole.”

SELVSTYRE

“Talenter for framtida” har brukt tid på å forankre satsingen hos de involverte. - Dette kan lett oppfattes som noe som kommer på toppen av alt det kommunene ellers er pålagt. Men det handler mer om å

samordne og forsterke det en allerede gjør, foredle dagens praksis og velge det som virker best. En rapport fra 2009 viste at det fantes nesten 120 prosjekter og initiativ rettet mot barn og unge i Skien, Porsgrunn, Bamble og Siljan. Vi har klart å løfte saken opp på et regionalt nivå og samle alle rundt samme bord. Samarbeidet oppleves positivt og nyttig, sier assisterende fylkesmann Arne Malme, som også leder satsingens styringsgruppe. - Kommunene har selv besluttet satsingsområdene i “Talenter for framtida.” Selv om satsingsområdene er like, så varierer det hvilke tiltak kommunene setter inn. Det er naturlig, ettersom utfordringene varierer fra kommune til kommune, sier Malme.

TID OG PENGER

“Talenter for framtida” finansieres hovedsakelig av Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet og Fylkesmannens prosjektskjønnsmidler er også med. - Pengene kommer fra staten, mens kommunene bidrar med mye tid, sier Malme. Elisabeth Holte konstaterer fornøyd at også politikerne engasjerer seg. - De ser det store bildet. De erkjenner at utviklingen av Telemark avhenger av at flest mulig ungdommer kvalifiserer seg, sier hun. Å arbeide forebyggende er veldig mye vanskeligere å telle enn “enkle” prosjekter. - Det er en kommunikasjonsmessig utfordring, og krever utholdenhet. Frittstående prosjekter kan gi en

boost og imponerende resultater der og da, men liten kontinuitet, kunnskapsoverføring og endring i praksis. “Talenter for framtida” skal føre til endret praksis og gi varige spor, sier Holte, som allerede kan glede seg over at antall unge uføre i Telemark har gått noe ned.

Dyr knapp

- Alarmen bør gå når det blir aktuelt å trykke på ung ufør-knappen, sier prosjektleder Elisabeth Holte.

For den enkelte kan det bli en katastrofe å stå utenfor arbeidslivet, og de samfunnsmessige kostnadene er store.

Livet ble et yess!

“VI BÆRRE GJÆR DET” I MIDTRE NAMDAL
SPLEISER UNGDOM OG KULTURARBEID. HER
BRUKES KULTUR SOM EN MENINGSFYLT
AKTIVITET SOM FÅR UNGDOMMENE TIL Å
BLOMSTRE OPP.
- MED KULTURPATRULJEN BLE LIVET VÅRT
ET YESS! SYNGER UNGDOMMENE.

*“Når leken er over må vi videre og ut.
Har vært en gjeng så lenge,
men vingene kom endelig til slutt”*

Vi er innom Kulturpatruljens øving, der ungdom-
mene forbereder en stor forestilling i Namsos
Kulturhus. Sangen har de skrevet og komponert
selv.

- Er de ikke flinke? tindrer prosjektleder Hilde
Guddingsmo i NAV Midtre Namdal.

DETTE GJORDE JEG!

Kulturpatruljen, som driver med underholdning
og media, er ett av flere tiltak i det utradisjonelle
NAV-prosjektet “Vi bærre gjær det. Også de andre
tiltakene handler om å bruke talenter og kreativi-
tet i et utvidet kulturbegrep: Gjenbruksagentene,
crew-oppgaver på kulturarrangementer, kultur-
minnepatrulje, gatebil og museumsarbeid.

- Det er så mange ugjorte oppgaver og så mange
ledige ungdommer. Dessuten så vi et misforhold
mellom ungdommenes behov og det NAV kunne
tilby. Derfor: Vi bærre gjær det! sier Guddingsmo.
Hun understreker at det er snakk om oppgaver
som ellers ikke ville blitt løst.

- Det er viktig at ungdommene får reelle oppgaver
som er nyttige for andre. Det er fint å kunne si:
“ Dette gjorde jeg!”. Men vi skal selvsagt ikke ta

*Ulike historier førte dem inn i Kulturpatruljen, men
musikkinteressen har de felles. Fra venstre Eirin
Helene Strømsnes-Kolberg, Lars Andreas Sætran,
Cicilie Borgan, Mats-André Lauten og fadder Lars-
Ove Moe.*

Livet ble et yess!

Gjenbruksagent Catrine Valø (20) redesigner benker og stoler. Her sammen med fadder Vivian Martinsen (t.h.) og prosjektleder Hilde Guddingsmo.

jobben fra noen. Vi tar tak i oppgaver som ikke prioriteres på andre måter, sier hun.

PERSONLIG VEKST

At NAV i akkurat denne delen av landet griper tak i kulturen, er neppe tilfeldig. Namsos har et sterkt musikk-miljø og huser ressurscenteret for pop og rock, Rock City.

- Kulturperspektivet har noe spesielt i seg, som åpner for personlig vekst. Vi ser at ungdommene våre blomstrer opp og får ny tro på seg selv og sine muligheter. De modnes og får en ny sjansje til å komme seg videre i skole eller jobb, sier Guddingsmo. Hun legger til at kultur er en næring i vekst.

- Her kommer det mange alternative arbeidsplasser, som kan passe våre ungdommer godt.

MENNESKESYN

Nesten alle ungdommene har droppet ut av videregående før de kommer i prosjektet.

- Det fine med kultur er at den setter deg i kontakt med omgivelsene på en helt ny måte. Respons fra publikum gir en umiddelbar mestringfølelse, sier hun.

Prosjektet er basert på tett oppfølging av ungdommene. Det skjer gjennom faddere.

- Fadderne er gull! Det varierer hvor mange faddere vi har, i og med at "vi bærre gjær det". Personlige egenskaper hos fadderne er avgjørende. Menneskesynet og evnen til å veilede er viktigere enn den faglige bakgrunnen.

Fadder Lars-Ove Moe, som arbeider med Kulturpatruljen, nikker energisk. - Jeg kan verken media, sang eller musikk. Det jeg kan er "å skru hau" - å veilede. Åpenhet, støtte og lojalitet er mine viktigste redskaper, sier han.

OPP PÅ FOTAN

Lars Andreas Sætran (20) - låtskriver og sanger i Kulturpatruljen - droppet ut halvveis i musikklinja på videregående.

- Nå går jeg på skole en dag i uka for å fullføre. Jeg vil gjerne gjøre musikken til levebrød. Kulturpatruljen har fått meg opp på fotan og gitt meg noe å gå til. Uten dette tilbudet hadde jeg egentlig ikke hatt noe liv... Jeg skulle ønske Kulturpatruljen fantes flere steder, for ungdommer som trenger det, sier han.

Kulturpatruljen er blitt en sammen-sveiset gjeng. Det er ulike historier som har ført dem inn i prosjektet. Musikkinteressen samler dem.

I Kulturpatruljen har Lars Andreas fått venner og opplevelser.

- Jeg har også fått fylt opp verktøykas-

sa som menneske. Jeg har forandret meg mye. Jeg forholder meg til folk, tør å ha egne meninger, står på mitt. Og sangmessig har mye skjedd, sier han.

Prosjektet har kort responstid. En ungdom som er motivert for endring har ikke tid til å vente i månedsvis. Siden oppstarten i 2009 har 120 ungdommer vært innom prosjektet. Halvparten av dem er ikke lenger å finne i NAVs register.

MER ENN KVALIFISERING

Hilde Guddingsmo tror "Vi bærre gjær det" har pløyd nytt land.

- At tett, helhetlig oppfølging er viktig, det visste vi delvis fra før. Men vi har også lært at ikke hvem som helst kan være faddere. Ungdommene trenger mer enn kvalifisering. Man må ta tak i hele mennesket, og skape mestring og positive opplevelser, sier Guddingsmo.

I oppstarten kom midlene fra fylkeskommunen. Siden høsten 2011 har prosjektet vært finansiert via Arbeidsdirektoratet, i tillegg til at NAV Midtre Namdal benytter ordinære tiltaksmidler.

- Ledelsesforankring er uvurderlig. Jeg slipper å slåss for å overbevise sjefen; han har dette prosjektet som en av sine hjertesaker. Vi bærre gjær det! sier hun.

- Vil jo være stolt!

Canda Kristine Randby trives godt med barnehagejobben.

- ALLE ØNSKER ET NORMALT LIV. MAN VIL JO GJERNE VÆRE STOLT AV SEG SELV! SIER CANDA KRISTINE RANDBY (23), OMGITT AV GLADE UNGER I FAGERNES BARNEHAGE. HUN TAKKER UNGDOMSKONTAKT ANNIKEN GJEVRE FOR AT HUN KLARTE Å FULLFØRE VIDEREGÅENDE OG FÅ SEG EN JOBB.

Oppland fylkeskommune og seks kommuner i Valdres samarbeider tett om å følge opp ungdom i alderen 16-25 år; ikke minst de som står i fare for å droppe ut av utdanning og arbeidsliv.

Satsingen er bredspektret, og omfatter blant annet rusforebyggende program med veiledning av tenåringsforeldre, overgangskjema som følger eleven fra ungdomsskole til videregående, gjeldsforebygging, gruppeveiledningen "Ung energi", ungdomsteam i NAV, faste samhandlingsmøter mellom NAV og videregående-rektorer, samt ungdomskontakter.

GIR ALDRI OPP

To ungdomskontakter i full stilling har base på Valdres videregående skole. De følger opp all ungdom mellom 15 og 25 år i hele regionen, uavhengig om de går på skole eller ikke, er på NAV eller er utenfor ethvert system. Ungdomskontaktene Henning Gladheim og Anniken

Gjevre har fleksibel arbeidstid og kan jobbe både kveld og helg.

I tre år har det vært tett kontakt mellom Canda og ungdomskontakt Anniken. Det har vært både opturer og nedturer.

- Det har vært noen kuler, men Anniken er der likevel. Hun gir meg aldri opp! Hvis det holder på å stokke seg mens jeg er på jobb, kan jeg alltid ringe Anniken. Da oppmuntrer hun meg til å fullføre arbeidsdagen, og så møtes vi etterpå. Det får meg til å slappe av. Jeg vet at det ordner seg, sier Canda.

Uten ungdomskontakten er Canda svært usikker på om hun ville

OPPLAND

- Vil jo være stolt!

klart å fullføre videregående, få seg en jobb og etter hvert holde på jobben.
Hun fikk nylig beskjed om at hun får oppfølging til hun fyller 25.
- Da ble jeg kjempelett! sier hun.

PUTER UNDER ARMENE

Ungdomsprosjektet i Valdres ble formelt avsluttet som prosjekt i 2012. Men metodene lever i beste velgående.
- Det som vanligvis skjer etter en prosjektperiode er at stillingene inndras og aktiviteten opphører. Her har vi

klart å videreføre alle tiltakene i vanlig drift. Det er vi fornøyde med, sier Esther Gilen, leder for NAV Valdres. De ser gode resultater av satsingen, blant annet ved at flere gjennomfører videregående på normal tid med karakter i alle fag. Flere er kommet i arbeid eller aktivitet, og sosialkostnadene for aldersgruppen har gått ned.
- Kritiske røster hevder at ungdomstiltak syr puter under armene på ungdommene?
- Det skal vi overhodet ikke bry oss om! Å sy puter under armene er noe de fleste foreldre gjør for sine barn. Men noen ungdommer har kanskje aldri opplevd det. Da skal

Ungdomskontaktene Henning Gladheim og Anniken Gjevre har fleksibel arbeidstid og kan jobbe både helg og kveld.

de oppleve det hos oss. Samtidig må vi gjøre det foreldre gjør for sine egne barn: Fjerne putene i tur og orden, slik at ungdommene blir selvstendige, sier Gilen.

RETT FOLK PÅ RETT Plass

- Hva er det nyttigste dere dere har lært av ungdomsprosjektet?
- At det trengs forankring i systemet og hos lederne. Samt at man må ha rom for at kreative medarbeidere får prøvd ut metoder og tanker, sier Gilen. Hun legger også stor vekt på rett folk på rett plass.
- Vi trenger voksne som er trygge på seg selv i sin relasjon med ungdommene. De må både kunne vise omsorg og sy puter under armene, samt kunne snakke med ungdommene på en ærlig og direkte måte, sier hun.

NY INNSTILLING

21 år gamle Bjørnar Knutsen trives godt med jobben sin på G-Sport.
- Jeg ville neppe stått her i dag hadde det ikke vært for prosjektet, sier han. Ungdomsveileder Elisabeth Øraker i NAV Valdres husker ham som en sint gutt da han kom inn i gruppeveiledningsprosjektet "Ung energi".
- Han skulle si fem positive ting om seg selv, pluss peke på én ting han ville jobbe mer med. "Innstillingen min" ble hans innsatsområde. Øraker ser store endringer.
- Jeg har faktisk fått en helt ny innstilling. Jeg kom meg opp av sofaen, er blitt mer sosial og har gjenopptatt kontakten med kompisene, sier Bjørnar Knutsen.

Bjørnar Knutsen (t.h.) sier han neppe ville hatt jobben på G-sport om det ikke var for ungdomskontakt Elisabeth Øraker (t.v.) og NAV-prosjektet.

Snur unge lovbrøyttere i tide

NORDLAND

HVERT ÅR SLUSES 20-25 UNGDOMMER INN DØRA TIL FELLES ANSVAR I SALTEN, FORDI ADFERDEN DERES GIR GRUNN TIL BEKYMRING. MANGE AV DEM HAR BEGÅTT LOVBRUDD. TVERRFAGLIG OG TETT OPPFØLGING SKAL SNU UTVIKLINGEN, OG MEDVIRKNING STÅR SENTRALT. DE FLESTE GÅR DET BRA MED.

Ungdommene havner hos Felles ansvar fordi noen i omgivelsen finner grunn til bekymring. Det kan være foreldre/foresatte, skolen, barnevern, venner, nærmiljø eller politiet.

ALTERNATIV TIL STRAFF

- Mange av ungdommene har stort fravær på skole eller jobb. Det er jo i seg selv ikke straffbart, men bekymringsfullt. I tillegg har de begått lovbrudd eller i hvert fall noe som ligger tett opp mot kriminalitet – for eksempel rusbruk, tagging, hæverk eller uthenging av andre på nettet, forteller koordinator Ingunn Dalen og tidligere koordinator Siv Anita Bjørnsen. Felles ansvar er et alternativ til tradisjonell straff. Det er politi eller lensmann som etterforsker de unges lovbrudd. Dersom Felles ansvar har kartlagt at den unge lovbrøytteren egner seg og er motivert, kan politijuristen gå inn for at ungdommen tilbys kontrakt her.

NØYTRAL PART

Felles ansvar holder til på politihuset i Bodø, og første møte foregår alltid her. - Det medvirker til at alle parter faktisk møter opp. Du lar ikke være å møte til samtale på politihuset, sier Siv Anita Bjørnsen, som har flere års erfaring som rektor og i den forbindelse erfarte at oppmøtet i ansvarsgrupper kunne være så som så. Bjørnsen og Dalen tror en viktig grunn til Felles ansvars suksess er at de oppleves som nøytrale. - Vi er ikke kommunen, skolen, barnevernet, politiet. Vi heier på alle, sier de. Felles ansvar retter seg mot aldersgruppen 12 til 18 år. Oppfølgingsmøtene skjer hyppigere jo yngre

ungdommen er. Totalt har det blitt etablert nettverksgruppe rundt ca. 140 ungdommer.

DU FÅR EN NY SJANSE

Ungdommens medvirkning står sentralt.

- Vi unngår å krisemaksimere. Vi etablerer en felles forståelse for at "dette var ikke bra, nå får du en ny sjanse", og så får ungdommen selv peke på hvem han/hun mener kan være til hjelp.

I nettverksgruppa er hjemmet alltid representert. Det samme gjelder politiet. Andre kan være barnevern, BUP, lærere, slektninger, trenere eller andre som ungdommen ønsker med.

- Det er en trend at deltakerne helst vil ha offentlige hjelpere i nettverket sitt. De venter i det lengste med å involvere familiemedlemmer. Det kan skyldes at de tror opplegget blir kortvarig, og dermed vil bry færrest mulig. Men det kan også være et tegn på at temaet er tabubelagt. Ungdommene vil helst holde det hemmelig at de er hos Felles ansvar, sier Ingunn Dalen.

REFLEKSJON

Felles ansvar består av to ulike tiltak - ruskontrakt og ungdomskontrakt. I 2013 var det henholdsvis 33 og 15 ungdommer på de ulike kontraktene.

Gjennom kontrakten forplikter både ungdommen og nettverksgruppa seg.

- Vi er ikke terapeuter. Vi er bevisst på å legge til rette for egenrefleksjon og dialog. Det kan være så banalt som at en fraskilt far skal gjøre noe hyggelig for sønnen sin to ganger den neste måneden. Ungdommen forplikter seg til å holde seg unna rus og straffbare handlinger. Det kan være punkter om språkbruk, punktlighet, innetider og fritidsaktiviteter, men lista må ikke bli for lang, sier de. For å få en god kommunikasjon i nettverksgruppa, må ungdommen og foreldrene gi fritak fra taushetsplikt for de involverte etatene. Påtalemyndigheten må godta deltakelse i Felles ansvar som alternativ til straff.

FORSONING

Prinsippene for "restorative justice" (forsoningsjustis) er retningsgivende for arbeidet. Målet er å oppnå en forsoning mellom gjerningsperson, fornærmede, lokalmiljøet og andre som er berørt.

Salten politidistrikt var først ute med Felles ansvar da prosjektet ble etablert for ni år siden.

Ordningen omfatter tolv kommuner, hvorav Bodø er den største og mest folkerike.

- Her er det på sin plass å skryte av Salten regionråd! Det interkommunale samarbeidet er en genistrek. Prosjektet ble solid forankret fra første stund. Det er kommunene som eier Felles ansvar, og de har hele tiden vært klare på at de ville gå videre med satsingen. Fra 2007 gikk Felles ansvar fra prosjekt til fast tiltak. Fra 2014 har det vært to tiltak: Felles ansvar ungdomskontrakt og ruskontrakt, sier Dalen og Bjørnsen.

Felles ansvar har senere blitt adoptert av mange andre.

BREMSE FARTEN

- Hvordan går det med ungdommene etterpå?

- Vi er måteholdne med statistikk. En av fem går det ikke bra med, men de fleste går det altså nokså bra med. Vi har rene solskinnshistorier, der ungdommen blir både rusfri og krimfri, får seg skoleplass, blir elevrådsleder, går på fjelltur og tar småsøskenene med på badeland. Andre kan slutte med kriminalitet, men blir uføre på grunn av vanskelig barndom. Noen slutter med rus, men går over i psykiatrien. Det er alle avskygninger. Men vi ser at kursen endres for svært mange ungdommer og deres familier. Vi prøver å være en fartshump i veien. Vi håper å bremse farten nok til at mange får tenkt seg om og tar noen andre valg, sier Dalen og Bjørnsen.

FELLES ANSVAR

Ingunn Dalen (t.v.) og Siv Anita Bjørnsen tror en viktig årsak til Felles ansvars suksess er at de blir oppfattet som nøytrale. (Fotomontasje)

Nøkkel: Normalitet

SAMTALEN GÅR RUNDT MATBORDET, OG LATTEREN SITTER LØST. FELLES MÅLTIDER MED VANLIG PRAT ER ETT AV STEGENE PÅ VEI TILBAKE TIL NORMALITET FOR UNGDOMMENE PÅ BROEN I ÅLESUND.

Broen er et opplæringstilbud i Ålesund. Målgruppen er ungdom fra 16 til 19 år som har falt ut av ordinært utdanningsløp. Tiltaket er et samarbeid mellom Ålesund kommune, Møre og Romsdal fylkeskommune og NAV.

SEKS TIL TOLV UKER

På årsbasis får rundt 20 ungdommer hjelp, maks fem av gangen. Reglene er enkle: Møt opp. Vis folkeskikk.

- Tiltaket er selvsagt helt frivillig. Etter den første samtalen får de et søknadsskjema og litt tid til å tenke over om Broen er noe for dem. Jeg lover ungdommene at så sant de møter opp og tar imot hjelp, så kan jeg hjelpe dem. Men Broen er intet blivende sted. Ungdommene er hos oss i seks til tolv uker. Vi er broen tilbake til normalitet. Vi har direktelinje til andre tjenester, og har et godt samarbeid med lokale bedrifter, sier teamleder Margareth Ulstein Vikenes. Etter å ha avsluttet på Broen kan ungdom-

Voksne og ungdom møtes til frokost og lunsj hver dag på Broen i Ålesund.

Hans E. Pilskog og Margareth Ulstein Vikenes er fornøyde med at 70 prosent av ungdommene på Broen kommer tilbake til skole eller går ut i jobb.

me få oppfølging i ett år i skole eller arbeidspraksis.

NY MULIGHET

Ungdommene som kommer til Broen er vanlig ungdom som har hatt stort fravær i ungdomsskolen. Noen av dem har hanglet gjennom deler av videregående før de falt ut. Mange er faglig svake, og ikke alle har hatt en optimal oppvekst.

- Vi skjønner at de har en bakgrunn, men på Broen får de en ny mulighet. Ungdommene får fortelle om seg selv, og så starter vi der. Vi graver ikke i gamle saksmapper med mindre det viser seg nødvendig, sier Hans E. Pilskog, virksomhetsleder for alternativ opplæring i Ålesund kommune.

HELT VANLIG

Deltakerne møtes til frokost og lunsj hver dag.

- Det har sosial verdi å samles til måltid. Dessuten smyger vi inn litt skjult kostholdsveiledning, forteller Pilskog og Vikenes.

Resten av dagen fylles med jobbsøkerkurs, interesse-

MØRE OG
ROMSDAL

kartlegging, bedriftsbesøk eller produksjonsarbeid med tekstiltrykk og foliering.

En gang i uka er gruppa ute på tur.

- Ikke bare for å kose seg. Tur er mestring og opplevelser, og en ufarlig arena for å komme tett innpå hverandre. Praten går mens vi fisker, plukker sopp eller sanker blåved. Mange av ungdommene er svært fattige på opplevelser. Gjennom normale aktiviteter kan vi voksne gå foran som gode eksempler, sier de to.

LYKKES GODT

Ungdom som faller ut av videregående, havner lett i et vakuum.

- Det er en stor belastning for ungdommen og familien. Foreldre blir utslitte og er skamfulle over å ha en ungdom som "ikke virker". Ofte blir ungdommene værende hjemme til de blir 18-19 år og kan få hjelp fra NAV, sier de. Omkostningene med å ta igjen det tapte, er store.

- Om vi hadde lykkes med én av ti, ville det være bra. Men vi lykkes med langt flere. Rundt 70 prosent av dem kommer tilbake til skole eller ut i jobb. Vi kan selvsagt ikke garantere at de fullfører, men ingen "avsluttes" fra vår side uten at de har jobb, skole eller andre tiltak å gå til. 23 prosent av ungdommene går over i NAV-systemet, for eksempel på arbeidsavklaringspenger eller kvalifiseringsprogram. Vi må ikke tenke for snevert når vi vurderer hva det vil si oppnå resultater. Å lykkes kan for noen være å komme i gang med psykiatrisk behandling, sier Margareth Ulstein Vikenes.

FORSERER TERSKLER

Tett oppfølging er et mye brukt begrep.

- Vi tar det bokstavelig. Vi følger ungdommen til og fra praksisplass så lenge det trengs, og stikker innom dem på jobb daglig. De første dagene hjelper vi dem å forsere hindere som: Hvor skal jeg henge jakken, hvor er toalettet, når kan jeg ta pause? Det handler om å kjenne seg trygg. Ungdommene våre har opplevd mange nederlag. De føler seg misforstått og er lett krenkbare. Hvis noe går skeis, tar de det som en bekreftelse på at andre ekskluderer dem. Det er viktig å unngå nye nederlag. Vi hjelper dem over terskel etter terskel, til de er inkludert. Etter hvert som ting fungerer, trapper vi ned og overlater ansvaret til arbeidsgiver, sier Vikenes.

Nøkkel: Normalitet

- Nærmest et mirakel

JOAKIM HOFF GJERDE (16) KOM I KONTAKT MED BROEN I ÅLESUND SENHØSTEN 2013. DET ER HAN GLAD FOR I DAG.

På dette tidspunktet hadde Joakim droppet ut av TIP (teknisk og industriell produksjon) på videregående.

HELT UNIKT

- Jeg bodde på institusjon, hadde snudd døgnnet opp/ned, og gjorde ikke så mye mer enn å sove, sier han. Det var oppfølgingstjenesten på skolen som foreslo at Joakim skulle stikke innom Broen.
- Det hørtes greit ut; jeg hadde hørt om dem. Men det som skjedde da jeg møtte Margareth er jo nærmest et mirakel. Broen er noe helt unikt. De som arbeider der er bestandig blide, men samtidig litt i overkant strenge... Det er hyggelig og lett å være der, sier han.

GODE VANER

På Broen gjorde Joakim en interessekartlegging, som viste at han kunne passe til sosialt arbeid.
- Jeg fikk også hjelp til å ta matteeksamen for videregående – noe jeg ellers ville slitt med, ettersom jeg var på skolen bare et par uker i løpet av tiende klasse. Broen har hjulpet meg å få på plass noen gode vaner, sier han.

FØLER SEG NYTTIG

Joakim trives godt som praktikant på dementavdelingen på Hatlane omsorgssenter, hvor han har vært siden nyttår. Oppgavene handler om alt fra å smøre frokost til å stelle pasienter.
- Nå har jeg gjort meg ferdig med matematikken, og skal tilbake til videregående. Hvis jeg gidder høgskolen, tenker jeg å bli vernepleier. Det føles bra å gjøre noe godt for noen, sier han.

Joakim i samtale med en av beboerne på Hatlane omsorgssenter.

"Du kan ikke gå tilbake og få en annen start, men du kan begynne nå og få en annen slutt."

Veggord hos Broen

Norges rareste Nav-kontor

PÅ JOBBHUSET I TRONDHEIM ØNSKES DU VELKOMMEN TIL "ET KURS UTEN INNHOLD". SVERRE AASBAK OG KARIN LYSØ VET AT INNHOLDET SKAPES AV DELTAKERNE SELV. HER FÅR UNGDOM GJENOPPDAGE SINE STYRKER, RESSURSER OG DRØMMER.

Jobbhuset i Trondheim ligger 300 meter fra NAV Østbyen. Humor og raushet sitter i veggene – det er godt å komme over dørstokken.
- Vi kaller det Norges rareste NAV-kontor, ler Sverre Aasbak, som er fagansvarlig hos NAV Østbyen.

SKJULT BAK RUSTNINGEN

Hit kommer ungdom i alderen 17-25 år som ønsker økonomisk sosialhjelp fra NAV Østbyen eller NAV Midtbyen i Trondheim. Et oppmøte på Jobbhuset er obligatorisk før de får levere søknaden.
- Noen kommer høyst motvillig. Vi ber dem sette seg ned et kvarters tid, for å høre hva vi holder på med. Til å

begynne med er de godt beskyttet bak rustningen – hettegenseren og capsen. De fleste tør opp, trekker av seg capsen og blir værende, sier han, og siterer en av ungdommene:
- Æ føle mæ integrert her!

STÅR UTENFOR

90 prosent av deltakerne har falt ut av utdanningsløpet og står utenfor arbeidslivet. Siden starten i 2012 har 450 ungdommer vært innom Jobbhuset.
- Fellesnevnerne er mobbing, rus, angst, depresjon, barnevern og manglende motivasjon. Mange har gitt opp og tror ikke det finnes en framtid for dem. De tror gjerne de er alene om å

ha det sånn. Når de kommer til Jobbhuset, oppdager de flere i samme båt. Noen har det til og med verre. Da innser de at de kan være til hjelp for andre, forteller kursleder Karin Lysø.

KRAV = RESPEKT

Det "innholdsløse kurset" er et fjorten dagers motivasjons- og refleksjonskurs. Lysø var skeptisk til at kursene skulle være så kortvarige, men ser at det fungerer. Tidligere deltakere er med som assistenter.
- Assistentene er ungdom som selv har vært utafør. De leser kursdeltakerne mye bedre enn vi gjør, sier hun. Kursene legges fleksibelt opp, etter sammensetningen på gruppa og del-

Karin Lysø og Sverre Aasbak

Norges rareste Nav-kontor

SØR-TRØNDELAG

Dennis Kjellberg (t.v.) og Jill Brattset Andreassen (t.h) har jobb på kjøkkenet og får hjelp av Stefan Aune (i midten) med dagens lunsj. Samspillet mellom ungdommene brukes bevisst på Jobbhuset.

takernes ønsker.

- Det enkle er ofte det beste: Få dem hit, få dem til å føle seg trygge, snakke med og ikke til. Vi synes så synd på så mange her i Norge – det må vi slutte med. Å stille krav er det samme som å vise respekt, sier Aasbak.

SER FRAMOVER

Jobbhuset ser framover.

- På kurset bruker ungdommene et par timer på det som ligger bak dem. Resten av tiden får de bruke på å gjenfinne sine styrker, ressurser og drømmer. De finnes hos alle mennesker, sier Karin.

En av deltakerne konstaterte:

- Dokk lure oss med positiv psykologi!
- Og det er jo i grunnen sant, ler Lysø og Aasbak.

Den enkelte utformer sin egen handlingsplan på kort og lang sikt.

- Det er mange såre historier, manglende framtidstro og manglende tro

på seg selv. De er vant til å høre "det der kommer du aldri til å klare". Mange har opplevd mobbing, ofte fra læreren, kommenterer Sverre.

SNUR DEM I DØRA

Etter tre uker skal alle videre, helst i jobb eller skole. Jobbhuset har kontakt med en rekke bedrifter, og tar mål av seg å finne en jobb eller kvalifisering som passer uansett hva ungdommen drømmer om. Praksisplass i ordinær bedrift fungerer svært godt for mange. Noen trenger litt lengre tid på Jobbhuset; de får arbeidsoppgaver internt, for eksempel i kaféen.

- Å se ungdommene i samspill er svært verdifullt. Vi blir kjent med dem på en helt annen måte enn om vi møter dem én til én på et kontor. Vi vet hvor i bedriften de passer, sier Sverre Aasbak, som er ungdommenes NAV-saksbehandler.

- Deres møte med NAV er her. De skal

ikke på et vanlig NAV-kontor. Jobbhusets oppgave er å snu dem i døra, sier han.

EN KJEMPE I RYGGEN

Petter Aamo (22) var på nippet til å bli uføretrygdet da han kom i kontakt med Jobbhuset.

- Jeg er introvert og har Asperger. Her på Jobbhuset har jeg utviklet meg i sånn fart at jeg knapt skjønner hva som har skjedd. Nå vil jeg ut og bidra. Jeg vil ikke være ei kvise på samfunnets rompe, sier han og planlegger fagbrev som resepsjonist, og standup-opptredener på si. Trond Bjørnerås merker at han er blitt mer åpen og sprudlende gjennom tiden på Jobbhuset. - Nå er jeg kursassistent og liker å hjelpe andre.

STERKT UBEHAGELIG

Jørgen (24) var negativ til å gå på Jobbhuset.

- Det var sterkt ubehagelig. Du må svelge en del stolthet... I ettertid ser jeg at det er et veldig godt tilbud. For meg har det vært en reality check og en selvtillitsboost. Jeg har fått andre

Robert Kristiansen

Trond Bjørnerås

verdier og et nytt syn på livet. Jobbhuset har vært som å ha en kjempe i ryggen mens jeg har arbeidet meg videre. Det er mange ungdommer som er glade for å ha kommet hit, sier han.

MANGE NOK SOM DØMMER

Jørgens tid på Jobbhuset er over. Han er over på kvalifiseringsprogram, pluss at han sitter i brukerrådet og forskningsgruppa.

- På Jobbhuset får ungdom gjøre seg forstått, uten å bli dømt. Jeg fikk forklare meg, være ærlig og fikk den hjelpen jeg trengte, sier han.

Sverre Aasbak skyter inn:

- Ungdommene kommer med det kaoset de har. Vi skal naturligvis ikke dømme – det er det nok av folk som gjør. Vår jobb er å få tak i hva det

gjelder, og hvor ressursene finnes, sier han.

Tilbudet på Jobbhuset selger seg selv, ved at ungdommene drar med seg kompisene.

- Jeg har anbefalt Jobbhuset til flere andre. Det er trygt og utviklende å være her. Du får speilet deg i de problemene andre har. Her er det lett å komme i kontakt med både NAV og seg selv, sier Robert Kristiansen (23).

Petter Aamo

Helt uten terskel

UNGDOMSKONTORET I SUND HAR HJULPET FLERE TITALLS UNGDOMMER UT I JOBB ELLER TILBAKE TIL SKOLEBENKEN. - DET HANDLER OM Å BRY SEG, REAGERE RASKT OG BRUKE DEN TIDEN SOM TRENGS, SIER DEN BLIDE GJENGEN, OG OMFAVNER UNGDOMMER SOM DE HAR FULGT I FLERE ÅR.

Ungdomskontoret i Sund i Hordaland henvender seg til alle ungdommer.

- Vi har ingen terskel. Det er bare å stikke innom! Det er naturlig, ettersom vi har en forebyggende rolle. Hovedmålgruppa er likevel ungdom i alderen 15 til 24 år som står i fare for å falle ut av det normale løpet med utdanning og jobb, sier prosjektleder Sølvi Fjeld Bjørøy.

SKREDDERSØM

Sju av ti som får hjelp fra Ungdomskontoret er gutter.

- Fellestrekk er gjerne svakt nettverk, mangelfull støtte i familien, små ressurser hjemme, psykiske problemer, hyppige flyttinger og liten struktur på økonomien. Noen få av ungdommene har rusproblemer, sier prosjektlederen.

De vil gjerne henvende seg til enda yngre aldersgrupper.

- 98 prosent av våre ungdommer har det vært observert varsel-signaler hos tidligere, sier Bjørøy.

Første bud er å få ungdommene inn i et dagtilbud. Det kan være skole, jobb eller en kombinasjon.

- Oppfølgingen ellers er skreddersøm. Det varierer hvor tett kontakten blir. I noen tilfeller må vi nærmest presse oss på. Vi får en slags reserverolle ved siden av foreldrene. Flere av ungdommene sier at vi er blant de første de ringer hvis det skjer noe stort i livet deres, eller de trenger hjelp til å ta en vanskelig avgjørelse, forteller den entusiastiske staben på Ungdomskontoret.

KJENNER HVERANDRE

Ungdomskontoret i Sund har en fast og to prosjektstillinger, og er organisert under kommunalsjefen for oppvekst. En av stillingene er finansiert av NAV.

- Vi har bygd opp stor kompetanse om de andre tjenestene og vet hvor hjelpen er å finne. Vi løser ting mye kjappere nå enn i oppstarten, sier Bjørøy.

Både ungdommer, foreldre, skoler, barnevern og NAV vet nå at kontoret finnes, og er flinke til å bruke det.

- Allslags ungdommer oppsøker oss. Noen er bare innom som snarest for å få hjelp til å skrive en søknad, eller for å finne ut hvilken skole de skal søke på. Andre trenger hjelp over tid. Disse skrives inn i tiltaket, og skal også skrives ut. Tiden det tar, varierer veldig - fra to måneder til sju år. Noen ganger tar det lang tid å få livet sitt på skinner, sier de.

De tre ungdommene (foran fv.) Sebastian Covarrubias, Rebecca Straumen og Kent Sjørusen har alle fått viktig hjelp på Ungdomskontoret i Sund.

Bak fv. sosionomstudent Martine Telle, los Anette Henden, leder Sølvi Fjeld Bjørøy og boligoppfølger Lene Kvinge Lerøy.

SPARK BAK

Det kan ungdommene bekrefte.

Da Sebastian Covarrubias (21) ble kjent med ungdomskontoret, var tilværelsen lite lystig.

- Jeg gikk på ungdomsskolen, dreit i det meste og hadde det grådig vanskelig. Kontakten med Sølvi fikk meg til å innse at jeg måtte prøve å oppnå noe her i livet.

- Du trenger å pushes litt?

- Haha. Nei. Jeg trenger ikke å pushes litt. Jeg trenger et reall spark i ræven. Og det får jeg her! De har hjulpet meg med praksisplass og senere lærlingeplass, ringt til meg, hentet meg og presset på, sier Sebastian.

Sebastian er snart ferdig med fagbrev som kokk. Han arbeider på Sundheimen.

- Jeg så ganske mørkt på det meste. Jeg er glad jeg har byttet syn på livet, sier han.

NY STRUKTUR

Rebecca J. Straume (21) droppet ut av tredjeåret på videregående, kjole- og draktlinjen.

- Ungdomskontoret hjalp meg å kontakte NAV, slik at jeg kunne få læreplass som barne- og ungdomsarbeider på barneskolen. De har også hjulpet meg med lekselesing og eksamensforberedelser. De er flinke til å hjelpe. Uten dem hadde jeg neppe vært i jobb, sier hun.

Kent Sjørusen (22) jobber i jernvarebutikk. Han kom i kontakt med ungdomskontoret da han som 15-åring hadde problemer på skolen.

- Sølvi oppsøkte meg på skolen. Jeg hadde problemer hjemme som gikk utover skolen, og hadde mye fravær. Sølvi og jeg møttes en gang i uka. Etter ungdomsskolen prøvde jeg meg på salg og service på videregående, men jeg hadde ikke ro til å sitte i klasserommet, sier Kent. Sølvi tipset ham om folkehøgskole.

- Det var fint at hun ikke ga opp. Et år på Manger folkehøgskole ble veldig bra for meg. Jeg har lært å møte opp, fullføre og ha mer disiplin. Og jeg trives godt på jobben, sier han.

TETT OPPFØLGING OG FLEKSIBILITET. DET ER STIKK-ORD FOR UNGDOMSPROSJEKTET FRAM I BÆRUM, SOM BRINGER UNGDOM FRA PASSIV TIL AKTIV. FOR STEFFEN DØHL BLE MØTET MED FRAM STARTEN PÅ EN HELT NY TILVÆRELSE.

Bærum kommune i Akershus har 116.000 innbyggere. NAV-kontoret har 180 ansatte og er blant de største i landet.

Saksbehandlerne på kvalifiseringsprogram, arbeidsavklaringspenger, sosialstønad og arbeidssøkere er hele tiden obs på om de har noen som kan passe i FRAM. Det skjer også at ungdom selv tar kontakt for å få bli med i prosjektet. FRAM er forankret i ungdomsteamet på NAV-kontoret, noe som forenkler veien til bistand og ytelser der det er på sin plass.

INGEN SLUTTDATO

- FRAM tar imot utsatt ungdom med sammensatte utfordringer. Det kan handle om psykiske problemer, trøblete familieforhold, avbrutt skolegang. Våre ungdommer er de som står lengst unna arbeidsmarkedet, sier koordinator Anders Baklund. Målgruppen er ungdom i alderen 18-25 år.
- De fleste er med i minst ett semester. Unntaksvis har ungdommer vært i FRAM i så lenge som to år. Du får være her til du er kommet ett skritt videre, fra passiv til aktiv, sier Baklund.

DULLER IKKE

FRAM holder til i landlige omgivelser på Bjørnegård psykososiale senter. Tilbudet er åpent to dager i uka, med aktiviteter hver gang. Det kan variere fra foto og maling til ballspill, turer, diskusjonsgrupper, selvhjelpskurs og yoga. Opplegget er grundig planlagt og har klare rammer, teamet er samkjørt, og det finnes alltid en plan B.

- Den første tiden jobbet vi altfor ustrukturert. Vi "dullet med" ungdommene og var oppsatt på at de måtte komme tilbake. Vi vil selvsagt at de skal komme tilbake, men vi er ikke lenger redde for å stille krav. Vi pusher der det trengs, og alle må bidra. Ungdommene må selv ta ansvar for dynamikken i gruppa, sier veileder Heidi Holmen.

VI ER FRAM

Det stilles imidlertid ingen krav til at ungdommene må være motiverte for å begynne.

- Vi oppfordrer dem til å komme og se. Mange er veldig skeptiske, men har utbytte av å se at det er flere som sliter.

Vi har også noen gruppregler som alle følger, som å møte presis, å delta og være inkluderende, å gi rom for andres annerledeshet.

Gradvis vokser det fram en gruppefølelse: "Vi er FRAM." Og, ikke minst: Det som blir sagt på FRAM, det blir her, forteller Holmen.

FRAM er et lavterskeltilbud som kan kombineres med skole, behandling, arbeidspraksis og ordinær jobb.

- Det har blitt mer arbeidsrettet aktivitet enn vi hadde sett for oss. Å være i jobb oppfattes som attraktivt. Det smitter. Vi merker at ungdommene vokser, og at de er tilfredse med å kunne si "Jeg kom ikke i går, for jeg måtte på jobb" Flexibilitet og tett oppfølging er avgjørende suksesskriterier for FRAM.

- Hos oss betyr det at vi som veiledere er til stede i gruppa og deltar på alt som ungdommene gjør. Vi viser vår egen sårbarhet, slik at ungdommene gjør. Vi viser vår egen sårbarhet, slik at ungdommene gjør. Vi viser vår egen sårbarhet, slik at ungdommene gjør.

i dans og klatring og til å stole på, sier de.

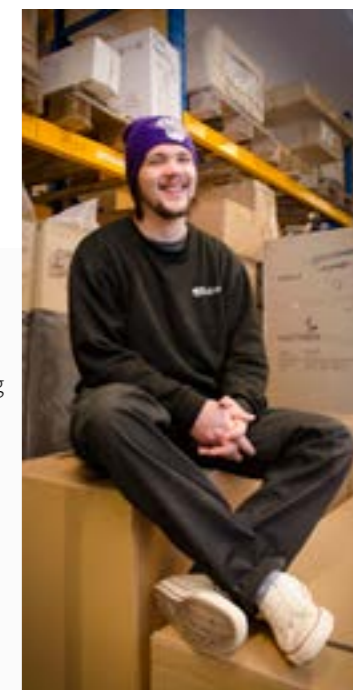
HELT PASSIV

Steffen Døhl (25) kom med i FRAM i 2012.

- På det tidspunktet gjorde jeg ingenting. Jeg sov eller så på serier for å få tida til å gå. Det var ikke den morsomste tiden i mitt liv, for å si det sånn.

Han hadde droppet ut fra videregående og vært sykmeldt i flere år.

- Jeg fikk diagnosen angst og depresjon, men mamma lette hele tiden etter andre svar. Hun kjente meg nemlig ikke igjen fra sånn som jeg var før. Etter hvert fikk jeg diagnosen kronisk tretthetssyndrom. Jeg flyttet hjem til kjellerleiligheten hos foreldrene mine, og gjennom saksbehandleren min på NAV, Anders Baklund, fikk jeg vite om FRAM, sier han.

Steffen Døhl trives på lageret på BOHUS.

PÅ STELL IGJEN

På FRAM treffer Steffen folk som sliter med lignende ting.

- Vi forstår hverandre uten at vi trenger å snakke om det.

Steffen nekter å la sykdommen stoppe seg.
- Nå har jeg 33 prosent stilling på Bohus. Jeg kunne sikkert ligget hjemme og fått de samme pengene, men jeg vil gjøre nytte for meg. Jeg håper jeg får fortsette på Bohus. Nå har jeg leilighet og jobb, og planlegger å kjøpe meg bil. Ting er på stell igjen, sier 25-åringen fornøyd.

Koordinator Anders Baklund (bak), veileder Stine Øby (midten) og veileder Heidi Holmen vet hvilken vei ungdommene i prosjektet skal gå - Ett skritt FRAM!

Ett skritt FRAM

Fra bekymring til handling

HVIS JEG UROER MEG FOR ET BARN, HVA KAN JEG GJØRE? EN VANLIG PROBLEMSTILLING I BARNEHAGE OG SKOLE. TRØGSTADMODELLEN SYNLIGGJØR DET PERSONLIGE ANSVARET FOR Å FORETA SEG NOE. ENKLE VERKTØY SØRGER FOR FLYT OG FRAMDRIFT I TVERRFAGLIG OPPFØLGING.

Samarbeidet hadde til å begynne med navnet "Fra møter og melderutiner til samhandling som naturlig arbeidsform". Det ble avsluttet som prosjekt ved utgangen av 2013, og videreføres i ordinær drift under navnet Trøgstadmodellen.

ALLES ANSVAR

- Vi har fokus på handling. Det er det som virker. Ingen barn får det bedre av at voksne bare bekymrer seg, sier prosjektleder Hege Bakke, "Trøgstadmodellens mor". Hver skole og barnehage i Trøgstad har et tverrfaglig oppvekstteam. Her møtes foreldre og fagpersoner for å bli enige om hva som bør gjøres når et barn har det vanskelig.

- Vi har godt kvalifisert personell med mye erfaringskompetanse, så det var ikke nødvendigvis kursing som var løsningen. Vi kunne gå rett på å systematisere samhandlingen, samt utarbeide ulike verktøy. Det har vært viktig å gjøre modellen personuavhengig, og sikre at uansett hvor i systemet du jobber, så har du de nødvendige verktøyene for å gå videre med en bekymring, sier hun.

TAUSHETSPLIKT

- Mangelfull kunnskap om lovverket rundt taushetsplikt hemmer mange. Folk kjenner ikke unntakene, og hindres av usikkerhet, sier Bakke.

Den ansatte har ifølge loven et personlig ansvar for å foreta seg noe når man bekymrer seg.

- Jeg vet at enkelte andre kommuner har utarbeidet en bekymringsveileder. Vi har derimot laget en handlingsveileder. Den forteller hva vi skal se etter og hvem vi har å spille på. I tillegg har vi laget et flytskjema, hvor man fyller inn dato og krysser av for hva man har foretatt seg, sier hun. Dette blir en dokumentasjon på at arbeidet har startet, og virker disiplinerende i seg selv.

- Vi merker at medarbeidere "oppdrar" hverandre. Når noen lufter en bekymring, kan kolleger spørre: "Har du begynt på flytskjema?" Skjemaet blir et puff til å ta det første steget, sier virksomhetsleder Hanne-Sofie Hafstad i Skjønhaug barnehage.

FORELDREFAGET

Det er litt av hvert som kan gi grunn til bekymring.

- Man må tørre å handle, også når grunnlaget er litt diffust. Vi øver oss på lavterskelbruk. Før skulle det være store greier før man engasjerte seg tverrfaglig, men det er jo alltid småsakene som blir større, kommenterer de.

Foreldrene involveres så tidlig som mulig.

- Foreldrefaget sidestilles med de andre fagene. Ofte har foreldrene selv uroet seg, og blir glade for at vi tar initiativ. Vi har laget et svært konkret samtykkeskjema, der foreldrene får kontroll på nøyaktig hvem andre som blir involvert, og hvor lenge samtykket varer. Her er reglene rigide, og det skal de også være. En kommune har mye informasjon om innbyggerne. Den skal forvaltes skikkelig, poengterer Bakke.

Trøgstads samlede kompetanse tas i bruk for at Trøgstadmodellen skal virke etter hensikten. Fra venstre: Hanne-Sofie Hafstad, virksomhetsleder Skjønhaug barnehage, Ingrid Andresen, saksbehandler barnevernstjenesten, Martine Strøm Bjørnstad, saksbehandler barnevernstjenesten, kommunalsjef Betty Hvalsengen og Hege Bakke, tidligere virksomhetsleder helse. (Fotomontasje)

Hege Bakke

Hanne-Sofie Hafstad

TRENER OPP MOTET

I tverrfaglig samarbeid er det viktig å vite at ulike profesjoner har ulike taushetsregler.

- Vi har laget en oversikt som kan henge på den enkelte arbeidsplass. Kjenner vi hverandres regler, er det også mindre risiko for at vi oppfatter hverandre som tverre og vanskelige, sier Bakke og Hafstad.

Foreldrenes samtykke gjør det mulig å involvere flere.

- Vi må trene opp motet på å snakke med foreldrene og be om samtykke. Det må også være lov å snakke om krav og forventninger til deg som forelder, og å si at hvis du ikke klarer det, så må du ha hjelp, sier Hanne-Sofie Hafstad.

REFLEKSJON

Trøgstad kommune har etablert få nye tiltak gjennom prosjektet, men utnytter sin samlede kompetanse mye mer målrettet. Skole og barnehage, som har daglig kontakt med familiene, er en nøkkel for å komme tidlig på banen. Helsestasjon, BUP, PPT og barnevern er støttespillere.

- Et tydelig system gir trygghet for de ansatte. Men det er fortsatt faglig skjønn og egenvurdering som er avgjørende. Uansett om man er fagarbeider, pedagogisk leder eller styrer trenger vi å reflektere jevnlig over dette, for å bli trygge nok, sier Hafstad.

Våg å se - våg å spørre

FLERE SER OG FLERE MELDER BEKYMRING. DET HAR FØRT TIL AT UNGDOM I RINGSAKER SOM RUSER SEG, BLIR OPPDAGET TIDLIGERE. HJELPEN DE FÅR KOMMER FRA FLERE HOLD.

Ringsaker kommune har ca. 33.500 innbyggere. Rundt 2009 var det en bekymringsfull økning i narkotikabruk blant kommunens ungdom.

HJELP TIL Å SE

- Stadig nye ungdommer kom til. De vi kom i kontakt med, fortalte at de hadde begynt med narkotika i ung alder. Vår utfordring var å avdekke og komme i tidlig posisjon til de unge, sier SLT-koordinator Mette Erika Harviken. (SLT = samordningsmodell for lokale forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet). Dermed ble TIUR etablert. TIUR står for "Tidlig intervensjon - unge og rus". Målgruppa er ungdom under 24 år.

- Vi har gått bredt ut, samarbeidet på tvers av fag og satset sterkt på skoloring. Vi bestemte tidlig at Ringsaker skulle bli gode på kunnskap om cannabis. Blant annet har ansatte i ungdomsskole og videregående skole deltatt på fagdager om cannabis, og vet hva de skal se etter, sier Harviken. TIUR legger også stor vekt på å nå foreldre gjennom foreldremøter.

- Det er en balansegang. Vi vil ikke skremme unødig, men alle som har kontakt med ungdom må vite at problemet finnes og hva de skal være obs på. Man må våge å stille de rette spørsmålene, og gjøre noe med de svarene man får, sier de.

ØKT KUNNSKAP

Flere melder bekymringer.

- Økt kunnskap har gjort flere i stand til å se og avdekke rusbruk. Tidligere var det nesten bare politiet som avdekket narkotikabruk. Nå oppdages flere av ansatte i skolen og andre tjenester. Vi oppdager ungdommene mye tidligere nå enn i oppstarten, sier Harviken. Ungdommene får tilbud om tverrfaglig oppfølging. I tiltaksrekka samarbeider skoler, barnevern, ungdomskontakt, politi, NAV, ungdomshelsetjenesten og tjeneste som jobber med fritidstiltak.

- Vi har tatt i bruk noen nye faglige virkemidler og utviklet nye former for tverrfaglig samarbeid, men den største gevinsten ligger i å samordne virkemidlene vi allerede har på en helhetlig måte, sier Harviken.

SAMMENSATTE TILTAK

Noen blir lettet når politiet tar dem for narkotikabruk. - De synes det er godt å bli avslørt og få hjelp. Politiet kan gi påtaleunntatelse hvis ungdommen forplikter seg til rusfrihet og tar imot tilbud om oppfølging. Er de på kontrakt,

har de også en unnskyldning for å avstå fra å bruke stoff, sier politiførstebetjent Øyvind Buraas.

Kartleggingsamtale, bevisstgjøringsamtale og avtale om urinprøvekontroll er obligatorisk for alle som blir avdekket. Noen må i tillegg ha mer sammensatte og individuelt tilpassede tiltak, for eksempel hasjavvenningsprogram, skolesamarbeid, jobb/dagaktivitet eller praktisk hjelp knyttet til bolig, økonomi, kosthold og hygiene.

- Noen av dem er ikke i stand til å bo, men overlates til seg selv i ung alder, kommenterer Buraas.

DAG OG KVELD

TIUR startet som et treårig prosjekt. I prosjektperioden ble 81 ungdommer fra 13 år og oppover avdekket. Nå er TIUR videreført i ordinær drift, blant annet gjennom en fast stilling på Ungdomskontakten. Ungdomskontakten har til sammen fem ansatte og kan treffes både dag og kveld.

- Vi har lav terskel og høy kompetanse. Vi har en stabil stab og har satset på etterutdanning innen blant annet kognitiv terapi, psykososialt arbeid med barn og unge og

TIUR-prosjektet satser tverrfaglig for å komme tidlig på banen når unge ruser seg. Fra venstre politiførstebetjent Øyvind Buraas, Laila Jensbak Nysæter (leder, NAV ungdomsteam), Mette Erika Harviken (SLT-koordinator), Gaute Lillebo (leder, barnevernets ungdomsteam), Marianne Ihle (miljøterapeut, Ungdomskontakten) og Anne Brodalen (fagleder, Ungdomskontakten).

forebygging og behandling av cannabisproblematikk. Vi har også kort vei til NAV og barnevern, sier fagleder Anne Brodalen. TIUR har ukentlige kontaktmøter. Her utveksles informasjon om siste ukes hendelser fra hver etat. Det gir oversikt over hva som rører seg i ungdomsmiljøet og god koordinering av innsatsen.

RINGVIRKNINGER

- Kan dere se effekt av arbeidet?

- Vi har avdekket 22 elever i ungdomsskolen. Det er noe av det viktigste vi har fått til. Når vi avdekker en håndfull ungdommer på en ungdomsskole, får det betydning for langt flere. Det kan stoppe eller bremse utviklingen av et uheldig miljø, sier miljøterapeut Marianne Ihle fra Ungdomskontakten, som jobber spesielt med rusforebygging

blant ungdom. TIUR utvikler nå en veileder som vil bli tilgjengelig på nettet.

Prosjekt ungdom

Arbeidet med utsatte unge er en flerfaglig samfunnsutfordring. Fylkesmannen i Nordland har i samarbeid med Universitetet i Nordland et nasjonalt oppdrag som går ut på å bidra til å styrke arbeidet med utsatte unge. Oppdraget er gitt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Barne-, familie- og ungdomsdirektoratet, Politidirektoratet, Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet og Husbanken. Som et ledd i dette arbeidet skal vi samle og spre erfaringer og kunnskap om virksomme tiltak.

Mange av de tiltakene som vi her kan lese om er finansiert via eksterne prosjektmidler. Det øremerkes årlig store summer til særskilte innsatsområder. Midlene skal stimulere kommunene til å finne nye tilnæringsmåter og metoder i arbeidet. Når de brukes til å mobilisere og samordne ressurser lokalt og utvikle gode lokale løsninger, kan det utvikles gode tilbud til målgruppen. Samtidig viser en rekke evalueringer at prosjekter, også de som viser gode resultater, avsluttes ved endt ekstern finansiering. Prosjektmidler kan inspirere til utprøving av nye veier og organisasjonsformer, og ildsjeler holder engasjementet oppe i prosjektperioden. Når denne er over er det lett å falle tilbake til gamle løsninger. Målet på om et prosjekt er vellykket er ikke nødvendigvis at det forsetter i sin opprinnelige form, men at det har ført til nye tanker, ny kunnskap og nye erfaringer i tjenestene.

Så langt flere fylker og kommuner har tatt Sjumilssteget etter inspirasjon av Fylkesmannen i Troms, og kartlegger kommunens tjenester med utgangspunkt i Barnekonvensjonen. Konvensjonen, som står over norsk lov, understreker at barn og unge er selvstendige individer med demokratiske rettigheter

Fylkesmann i Nordland,
Hill-Marta Solberg

Rektor ved Universitetet
i Nordland, Pål Pedersen

på lik linje med voksne. Barn og unge har rett til å si sin mening i alt som angår dem, og deres meninger skal få betydning. Gjennom kartleggingsarbeidet har mange kommuner blitt oppmerksom på at de trenger å bli flinkere til å spørre og snakke med barn og unge. I dette magasinet ser vi gode eksempler på hvordan dette kan gjøres.

Fortellingene inspirerer og gir håp. De viser oss at det er mulig å hjelpe ungdom med ulike livsutfordringer. I flere fylker har fylkesmannen gått i bresjen for en samordnet innsats for barn og unge. Der det er vilje, og der noen tar ansvar for en samordnet innsats, finnes det muligheter. Samtidig ser vi at prosjektfinansiering er en sårbar modell. Vi mener at det er grunn til å vurdere alternative og mer varige insentiver for å sikre kontinuitet i tilbudet til denne sårbare gruppen.

